СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

19 (1254), 16–22 травня 2024

Тридцятилітній ювілей Солом'янської "Просвіти" відзначили в столичній Центральній бібліотеці Солом'янки ім. Григорія Сковороди

Безпросвітне "просвітництво" московщини

Георгій ФІЛІППЧУК,
академік НАПН України

Коли 8 травня головний світовий злочинець сучасності путін підписав указ № 314 про "основи державної політики російської федерації в галузі історичної просвіти", то не виникає іншого судження, як визнати цей чорносотенний документ продовженням стратегії збереження конаючої імперії. У його змісті цілий гамуз – від завдань "*формування особистості на основі властивої російському суспільству системи "цінностей" до формування загальноросійської громадянської ідентичності та зміцнення спільності русского міра"*. Водночас кремлівськими ідеологами окреслені надумані загрози, які стоять перед росією щодо реалізації цієї "священної" мети.

Природньо, що такими є "неоколоніалізм, неоімперіалізм і неонацизм та фальсифікація колективним заходом хибних уявлень про росію, заперечення, применшення її історичного внеску у розвиток світової цивілізації". Як кажуть, із хворої голови та на здорову. Називаючи себе "*великою країною з багатовіковою історією, державою-цивілізацією", що "згуртувала народи на просторах Євразії в єдину "культурно-історичну спільність",* зробивши *величезний внесок* у загальносвітовий розвиток, стає не по собі від такого шаленого гвалту брехнею, чванливою величчю і нетерпимістю до всіх, які не є "ними".

Справді, чимало спільнот і народів, учених і політиків, просто розумних і притомних людей воліли б не вступати на цьому тлі фальші й шовіністичних облуд у будь-яку суперечку-дискусію. Безнадійно. Марними будуть найпереконливіші факти та аргументи щодо оцінок цього сучасного фарисейства. Але чому сучасного, адже витоки подібних шизофренічних "ідеологем" сягають глибини століть. Це вже було. Саме на ґрунті "цінностей" ординства та варварста й поставала московія з її антигуманною "народністю", тоталітарним "самодєржавієм", бездуховним "православієм". Уже в ті часи таке злотворне й злісне в світовому просторі явище, йменоване московією, отримало своє правдиве трактування.

Зафіксувавши поняття "історичного просвітництва" в згаданому указі, путін спонукав до відтворення його оцінки французьким маркізом **де Кюстіном**, який ще 185 років тому, вивчаючи царську росію від побуту до великої політики, видавши в Парижі книгу "***росія 1839-го***", наголову розбив і зруйнував сотворений міф про "велич" московитів, переконливо довівши, що на росії не мають ніякого відношення до чеснот Просвітництва. Адже там потоптано абсолютно все: людськість, справедливість, рівність, гідність і правду. "*Особливо*, – як зазначав **І. Дзюба**, – *коли йдеться про поняття моральні, гуманні, релігійні"*. Тоді росія була представлена Європі та всьому світу зі своїм "просвітництвом" як держава східної деспотії, сваволі, брехні й цинічного лицемірства, а її народ не чим і ким іншим, а лише варваром ("*дикуном, володіючим вогнепальною зброєю",* що не хоче (не може) бути культурним і цивілізованим). Відтоді – жодних змін.

Раша не вгамовується, белькочучи про "*усвідомлення історичної єдності народів російської федерації, збереження цінностей історії та культури кожного народу"*, не маючи нічого спільного з реальністю.

Про таке брутальне й варварське просвітництво росії свого часу оповідав і дискутував **Т. Шевченко** з молодим грузинським поетом **А. Церетелі** під час зовсім невипадкової зустрічі, яку їм 1859 року на своїй квартирі влаштував **М. Костомаров**. У ті часи тема Кавказу для Поета не переставала актуалізовуватися (після написаної ним однойменної поеми 1845 р.), оскільки доля цих народів була тотожною з українцями за більшістю параметрів. На прикладі українців, як і горців, дуже рельєфно проявлялася ідеологія і практика людиноненависницького "просвітництва" московитів.

Для цього Шевченко не переставав знайомитися з європейською історією та літературою, які неупереджено й правдиво висвітлювали цю тематику. Недарма серед тих, хто став об'єктом уваги для Шевченка, були **В. Скотт, О. Дюма, Е. Редкліф, С. Ричардсон.**

Бо в того ж Дюма добре прочитувалася місія "просвітницького" людиновбивства московії, коли за кожну відрізану голову горця платили 10 рублів, маючи право, окрім голови та вух, ще й обібрати його дочиста. А командувач московським військом на Кавказі не тільки давав винагороду (червонець) за кожну відрубану голову, але й відправляв череп в російську Академію Наук.

Продовження на стор. 2

МИКОЛА КУЛЬЧИНСЬКИЙ

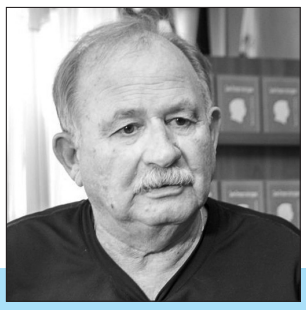

3

СВІТЛАНА КОРОНЕНКО

4–5

ГАЛИНА КИРПА

12

ПЕРЕДПЛАТА–2024

*Тижневик "Слово Просвіти" (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях "Укрпошти" за допомогою "Каталогу видань України" на 2024 рік (**стор. 24**).*

Вартість зросла вдвічі через незалежні від редакції причини і є такою:

1 міс. — 60 грн.

3 міс. — 180 грн.

6 міс. — 360 грн.

Будьмо, друзі, разом!

Безпросвітне “просвітництво” московщини

Закінчення.
Поч. на стор. 1

Увесь цей жах відбувався століттями. І хоча офіційна (московська) версія акцентує на тривалості завоювання Кавказу впродовж 1817–1864 рр. (47 років), а інша – 1763–1864 рр. (101 рік), однак загарбання Кавказу як транзитної зони для подальших імперських експансій на південь розпочалося ще 1722 року (перський похід петра І) з підкорення Північно-Східного Кавказу. Так само потребує вивищення і верхній хронологічний щабель (до рівня 1877 року), коли під час російсько-турецької війни відбулось найпотужніше повстання на Кавказі зі спробою історичного відновлення імамату. Урешті-решт нові й нові запропоновані рамки агресії росії будуть завжди контраверсійними й дискутивними, оскільки загарбання, агресії й репресії московщини проти Кавказу, України та інших народів, трансформуючись у геноцид, характеризувалися безперервністю, тому продовжуються донині.

Недарма Шевченко запитував, як згадував А. Церетелі (“***Мої спогади про Шевченка”***. *Вперше надруковано в газ. “Закавказзя” (Тифліс), 1911, 26 лютого, № 45, у зв’язку з відзначенням 50-х роковин смерті Шевченка*): ***“А чому ж тепер пів віку, як ви заспокоїлися в руках росії? І чому ж ви, теперішні грузини, змовчуєте? Чи минуле вже не цікавить вас?”.***

Оце надзвичайно чутливе запитання в діалозі між Шевченком й Церетелі, який тривав до третьої години ночі, і досі звучить набатом уже новітнього “Кавказу” не лише для грузинів, але й для всіх тамтешніх народів, що населяють цю прекрасну й сувору землю.

Але чому ж тоді зараз піддаємося упокоренню і коли настане той єдиний порив спраглих до волі гордих горців?

Пізніше великий грузин так описував цю першу й, на жаль, останню зустріч із Шевченком, яка стала для нього ***“світлим спогадом життя***”, бо тоді він ***“вперше зрозумів, як треба любити батьківщину і свій народ”***.

І цю найвищу чесноту, проповідувану українським Пророком, Церетелі пам’ятав і цінував упродовж життя. “***Коли я справляв свій п’ятдесятирічний ювілей*** *(1890),* – писав він, – ***у мене були гості з України і привезли мені в подарунок портрет Тараса. Це дуже зворушило мене”.***

Ці історичні епізоди спливають нині в пам’яті невипадково в часи, коли Україна, стікаючи кров’ю, б’ється за волю, за “***поле і море, і свої*** *(ваші)* ***сині гори***”.

І коли в Грузії 11-12 травня вийшли з протестами проти закону “про іноагентів” понад двісті тисяч людей, то це є своєрідною відповіддю на запропоноване руїнне “*просвітництво рузького міра*”, завжди спрямоване проти суверенності й свободи гордих кавказців, у яких свято вірив Т. Шевченко, що ніхто вже ***“Не поведе тебе в кайданах”***, а москалі не приноситимуть їм знову й знову дари данайські, як “***з пожару вкрадений покров!”***

Майже 180 років минуло з тих пір, як зазвучало вселенською правдою і пересторогою Шевченкове Слово в “Кавказі” про нечувану наджорстоку колонізаторську політику росії щодо “інших” народів, брутальної “просвітницької” політики обмосковлення, коли пили “***з московської чаші московську отруту!***”, коли їхня “наука” слугувала єдиній та злій меті: ***“Як і тюрми мурувати, / Кайдани кувати — / Як і носить!..”***

Отож, саме так, згідно з Шевченковою засторогою, мусимо сприймати, протидіяти й долати ті жахні яруги, які зараз копає своєю сучасною “історичною просвітою” під Україну (і не тільки) путіно-рашистська камарилья, попередникам якої Поет вже відповів: “***Просвітились! Та ще й хочем / Других просвітити”.***

Не треба! Не вийде! Лусніть та вдавіться своїм шовіністично-чорносотенним “просвітництвом”. Бо де брехня, там гріх, там “смак і запахи отрути”.

Однак навіть найсильніша несприйнятність, нетерпимість і різке засудження всього того, що запропоновано нашим ворогом передусім у сфері гуманітарної політики на рівні “історичної просвіти”, аж ніяк не вирішуватиме проблему викликів та загроз щодо збереження і зміцнення нашої Ідентичності, Державності.

Адже тільки на перший погляд черговий кремлівський циркуляр, як купа царизму, більшовизму, сталінізму і рашизму, є суто внутрішнім планом дій, спрямованим на активізацію всіх *“органів публічної влади, наукових та освітніх організацій, академічних та університетських центрів, організацій культури та мистецтва, культурно-просвітницьких організацій, засобів масової інформації, громадсько-державних та громадських об’єднань, інші некомерційних організацій”*. Проте цілком очевидно, що таке “просвітництво” є для них суттєвим інструментарієм експансіоністської політики в глобальному вимірі. Оскільки на поверхні, навіть не прикриваючись фіговим листком “миродайності”, закладені ідеологеми й практики всепожираючого рузькомірства.

Так, *“формування загальноросійської громадянської ідентичності” нерозривно пов’язане зі “зміцненням спільності русского міра”*. Передбачається: залучення рашистських “науковців” до роботи із закордонними медіа та науково-освітніми інституціями; реалізація спільних програм передусім з іноземними істориками задля спільних наукових досліджень, видання навчальних посібників та книг; “*активізація просвітницької роботи із співвітчизниками, які проживають за кордоном*”. Отож, щупальця московського лантухоподібного спрута торкаються всіх і вся, особливо України, задавлюючи їх у зашморзі рузькомірської імперськості. Викинутий нині “на гора” московією пасквіль “політично-педагогічного” штибу є, насправді, вульгарним ствердженням нещодавнього зухвало-словесного вибрику путіна в нагороду діалозі з “мальчіком”, прописклявивши, що *“рассєя нє кончаєтса нігдє, она – вєздє...”*.

А тому, як тільки десь у світах, на вулиці чи в підворітті прогугнявлять на “*вєлікім і магучєм*”, а на заяложених підмостках такі собі ванюшки вшкварять “*барыню-сударыню*”, то невдовзі слід очікувати “асвабадітєлей”, які, визволяючи на танках і з “калашами”, не переставатимуть белькотати про вічно їхні “*історічєскіє зємлі да угнєтаємих соотєчєствєнніков”*.

Одначе, попри справедливий сарказм, маємо бути свідомими того, що до реальної загрози войовничого “просвітництва” московщини варто ставитись дуже відповідально і професійно. Оскільки *воно* є таким складником нинішньої загарбницької війни проти України. Необхідно сповна усвідомити аксіоматичне правило – москаль, зазвичай, спочатку руйнує брехнею і фальшем людські душі, а згодом (або паралельно) убиває мілітарно.

Саме з цією метою сучасна російська історична “наука”, давно перевтілившись в образ *геббельс-пропаганди*, намагається вже тривалий час зруйнувати українську національну пам’ять, закутуючи своїх і чужих у шовіністичну шкаралупу історичної брехні та здичавілого месіанства.

На такому замісі вибудовується їхня “методологія” вивчення історії – від дитсадків до університетів, “відповідно до нових викликів та завдань”; опираючись на єдиний (сфальшований) підручник та наскрізь пропахлий смородом педагогічного чорносотенства історико-культурний стандарт.

Не дивно, бо ось уже який рік практикується в історичній освіті на московщині метода, проголошена колишнім деканом історичного факультету ломоносівського університету *карповим*, за якою слід *“викладати лише ту точку зору, яка відповідає геополітичним інтересам росії”*. Оскільки інтерес нинішньої путіноїдної росії – знищити Український народ та Україну як державу, то цілком зрозумілими є поставлені кремлем завдання перед “історичною просвітою” – витолочити українську національну пам’ять, остаточно зруйнувати українські ідентичність та національну свідомість.

Задля цієї злотворної місії їхня агресивна підготовка до “історичної” експансії розпочалася задовго до початку війни з Україною. Насамперед, московити відновили, піднісши на рівень найвищої влади, статус і роль “історічєского общєства, “фонду історії отєчєства”, з якого профінансували “наукові” дослідження по історії росії для понад 150 істориків нового і старого світу. 2008 року були перевидані 148 томів імператорського общєства, зокрема праці соловйова, ключевського та костомарова, що возвеличували московію.

2012-й оголошено роком російської історії, а 2013-го був розроблений історико-культурний стандарт росії; засновано 24

премії (від історічєского общєства) кращим педагогам, так звана “*нобелівська премія для вчителів історії*”; учнів та студентів стали навчати історії, де не було місця ні для України, ні для українців, лише трішки для малоросів. Увесь незалежницький період москва піддавала Україну ґвалту, щоби якось та зварганити “общій” підручник з історії. Масовими державно-імперськими заходами стали в ці часи “вшановування” на міжнародному рівні пам’ятних дат щодо “російської революції 1917-го” (видавши енциклопедію “росія в 1917-му”; “вєлікой отєчєствєнной”; алєксандра II, маркса і столипіна; русского історічєского общєства та іншого (не)потребу, просякнутих імперськістю, великодержавністю, шовінізмом і українофобією. На жаль, цей мотлох “дібрався” й до Києва, завдячуючи передусім легальній (безкарній) діяльності доморощених “п’ятиколонників” та російських “общєств”. Не перелічити численних фактів і подій, пов’язаних із гуманітарною війною рашистів проти нашої національної пам’яті і гідності.

Тому мусимо адекватно діяти і протидіяти цьому молоху, нині вириганому путіним у фальшивій обгортці “історичної просвіти” московії.

Найнадійнішим і найефективнішим антидотом цій заразі може слугувати, передовсім, принцип **україноцентризму**, як система правдивих знань і цінностей про Україну, Український народ, про його минуле, сучасне і майбутнє, для живих і ще ненароджених українців. Саме він уможливить визначальну силу Нації – “Бути Українцями!”

Згадуються слова визначного політика **Вінстона Черчилля**, який свого часу здолавши гітлерівський нацизм, говорив про значущість правдивої Історії для перемоги й поступу Держави. Понад 70 років тому (1953) він радив знаковим людям, які готували промови та політичні рішення для президентів США **Ейзенхауера, Ніксона, Форда та Рейгана**, краще пізнавати історію, яка обов’язково знадобиться в майбутньому: “***Вивчайте історію, вивчайте історію – в історії лежать секрети державної майстерності”.***

Отож. Для нашої Перемоги над рашистською нечистю потрібна як сучасна зброя, так й історична Правда, які таки поборють московську “безпросвітну” блекоту.

Георгій ФІЛІПЧУК

Нові почесні кияни

Українська поетеса-шістдесятниця, письменниця Ліна Костенко та Головнокомандувач Збройних Сил України з 2021 по 2024 рік Валерій Залужний отримали звання “Почесний громадянин Києва”. Про це заявив **мер Києва Віталій Кличко** на початку засідання Київради 8 травня.

“Київрада вирішила висловити свою шану та повагу і нагородила письменницю Ліну Костенко та генерала Валерія Залужного званням “Почесний громадянин””, – написав столичний голова в соцмережах.

“**Ліна Василівна** протягом багатьох років уособлює незламність та вільну й талановиту душу українців. Дух свободи та сміливості! **Валерія Федоровича** ми відзначали за його особисті заслуги під час оборони столиці та в захисті державного суверенітету і свободи України”, – йдеться в публікації.

Відзнаки Ліні Костенко та Валерію Залужному вручили вдома у письменниці.

Ліна Василівна зазначила, що вперше вдячна за нагороду.

У соціальних мережах ця подія викликала жваве обговорення. Крім привітань на адресу популярних українців, є повідомлення про те, що, як видно із трансляції засідання, депутати президентської фракції “Слуга народу” у Київраді в повному складі залишили сесійну залу під час голосування за присвоєння звання “Почесний громадянин Києва” колишньому Головнокомандувачу ЗСУ Валерію Залужному та поетесі Ліні Костенко.

“Голова фракції Андрій Вітренко, мабуть, отримав дзвінок із Офісу президента. Або від Єрмака, або від Кулеби, і після цього “слуги” вчинили такий демарш. Ми всі розуміємо, що вони виконують лише політичну волю Банкової, політичну волю Офісу”, – розповів співголова фракції “УДАР Віталія Кличка” у Київраді Дмитро Білоцерковець.

За словами народного депутата VIII скликання Бориславa Берези, депутати так проявили ставлення до визнання В. Залужного і Л. Костенко і в першу чергу лояльність до влади.

Власн. інф.
Фото з відкритих джерел

“Петлюрівські читання” в Полтаві

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ,
голова Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

10 травня у дворику Краєзнавчого музею ім. Василя Кричевського відбулася 10-та науково-практична конференція “Петлюрівські читання”. Започаткована у 1992 полтавською “Просвітою”, яка й видала 8 випусків матеріалів “Петлюрівських читань” під загальною назвою “Полтавська Петлюріана”. Незмінним редактором усіх восьми випусків був Тарас Пустовіт, нині заступник директора обласного архіву та голова міської організації ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Ці випуски Петлюріани досі не втратили свого значення для пізнання Великої Української Революції 1917–1921 років, її учасників, зокрема, її найпослідовнішої постаті, мужнього і вірного сина України, творця Армії УНР Симона Петлюри.

Організаторами нинішньої конференції виступили Краєзнавчий музей, директор **Олександр Супруненко,** з ініціативи якого та **Тараса Пустовіта**, отже, й “Просвіти”, відбулись ювілейні читання. У числі організаторів – Департамент культури Полтавської обласної військової адміністрації та кафедра історії Полтавського педагогічного університету.

Дуже сильні були доповіді докторів історичних наук: нашої полтавки, завідувачки кафедри історії України ПДПУ **Людмили Бабенко**, київських професорів, видатних істориків **Володимира Сергійчука** та **Ігоря Гирича**. Неймовірно глибоке і точне розуміння надскладних історичних процесів, подій і постатей, зокрема Симона Петлюри під час Великої Української Революції! Моя доповідь називалася “Симон Петлюра та шістдесятництво”. У ній ішлося про спорідненість поглядів Петлюри на шлях визволення з московського ярма, утвердження і оборону здобутої держави від лютого історичного ворога – московського імперіалізму – та членів Руху Опору, зокрема Івана Світличного та В’ячеслава Чорновола.

Іван Світличний прийшов із концентраційного табору серйозно хворий і вже не міг далі бути учасником боротьби за відновлення української державності, а В’ячеслав Чорновіл був, як на мене, найбільш послідовним серед українського політикуму у втіленні в життя демократичних та національних ідеалів Симона Петлюри. Іван Світличний, якого Михайло Горинь називає архітектором Руху Опору, і В’ячеслав Чорновіл, як і Симон Петлюра, глибоко розуміли природу російського імперіалізму і загрозу, яку він несе Україні та усьому світові.

На жаль, українське суспільство практично не засвоїло ні досвіду Петлюри, ні досвіду УПА, ні ближчого до нас досвіду мужніх борців за свободу українців-шістдесятників, зокрема геніальних Івана Світличного та В’ячеслава Чорновола, і постійно продукує велику кількість політиків, далеких від національних і громадянських цінностей.

Звучала ще доповідь **Наталі Корнієнко**, співробітниці музею, об’єктивна і точна історія чи швидше історія намірів влади – поставити в Полтаві пам’ятник Симону Петлюрі, відповідно до Указу Президента П. Порошенка.

Після своєї доповіді я запропонував проголосувати написане мною звернення до громадян нашого краю, обласної та міської влад, але на його обговорення не було часу, бо для організаторів і в програмі конференції звернення не було передбачено.

Окрім доповідей, мене страшенно розчулила прекрасна розповідь Наталі Корнієнко про Петлюру під час екскурсії музейною кімнатою Симона Петлюри в невеликому будиночку у дворі музею. Слухав і думав, що нарешті я дочекався правдивого і захопливого слова про вірного сина України, що ці слова чутимуть тепер школярі та студенти нашого славного міста. А чому не в музеї? Бо ж там ніби ремонт. Насправді ніякого ремонту немає. Обідрано все і не зроблено нічого. На нараді, яку проводила тодішня очільниця культури Катерина Рижиченко, я сидів і, слухаючи бравурні марші “зеленої” влади про те, яким прекрасним і сучасним стане музей, не вірив жодному слову, передчуваючи біду, сказав, що краще нічого не чіпати. Та що ж – “зелені” є “зелені”. Де можуть, там і тягнуть. Хто на “великому крадівництві”, хто на армії, хто збирає податі з бізнесу, хто на музеї. Плакат про “Велике будівництво” Президента вже знятий, а Катерина давно покинула Україну. Які ж тут етичні норми Петлюри чи шістдесятників, для яких, як пише блискуча художниця-шістдесятниця Людмила Семикіна, “не страшно було померти, страшно було стати підлою людиною”.

Та все тече, все міняється, і діти, для яких прикладом будуть борці за волю України, як у минулому, зокрема Симон Петлюра і його лицарі-козаки та старшини Армії УНР, мученики за Україну – члени Руху Опору, так і сучасні Герої ЗСУ, нарешті виростуть без підлої брехні, стануть вірними й чесними синами і дочками, справжніми громадянами своєї матері України.

Праця учасників “Петлюрівських читань”, працівників музею – це ще одна міцна цеглина у справжнє Велике Будівництво Української Душі. Чолом їм усім!

Звернення учасників X “Петлюрівських читань” до громадян Полтавщини, міської і обласної влади

Наш край, благословенна Полтавщина, дала Україні немало діячів науки, культури, учасників визвольної боротьби 1917–1921 років – козаків та старшин Армії УНР. І сьогодні тисячі наших воїнів, як і сто років тому, віддають життя за нашу свободу і державу. Всі вони – і герої минулого, і герої сучасні – потребують нашої вдячної пам’яти в наших молитвах, увічнення у скульптурних пам’ятниках на вулицях і майданах наших міст і сіл.

На тлі Української Революції 1917–1921 років, у полум’ї боротьби з агресією московських більшовиків високочить постать великого нашого земляка, полтавця, творця Армії УНР Симона Петлюри. Боротьба українського народу з московською навалою поставила його “на чоло держави, – ім’я його козаками занесено було до найглухішого кутка українського, до найтемнішої хати”, як пише його сучасник і соратник Максим Славинський.

З перших “Петлюрівських читань” у 1992 році його учасники ухвалювали звернення до влади – міської та обласної – про встановлення пам’ятника Симону Петлюрі в Полтаві. Рішення про встановлення йому пам’ятника було затверджене обласною владою ще у 2020 році на виконання Указу попереднього Президента – Петра Порошенка – “Про увічнення пам’яти борців за волю України у 1917–1921 роках”. Був проведений конкурс на краще архітектурне втілення пам’ятника, визначено переможця, міська Рада виділила землю. Та пам’ятника немає і по сьогодні. Нинішній Президент Зеленський Указу свого попередника не скасовував. І на сьогодні замовником встановлення пам’ятника залишається обласна державна (військова) адміністрація.

Пам’ятник при добрій її волі міг би бути виготовлений і встановлений ще до широкомасштабного вторгнення. Сьогодні стає очевидним, що, на думку нинішньої влади, велична постать Головного Отамана військ УНР, голови Директорії УНР не заслуговує на вдячну пам’ять нащадків. І війна, що обмежує витрати обласного бюджету, – не виправдання. На заклик влади та патріотичної громадськості можна було б прийняти рішення про спільне фінансування виготовлення та встановлення пам’ятника. Та й чи так вже дорожить влада кожною копійкою для потреб армії.

Ми переконані, що принаймні можна зекономити на певних неактуальних витратах і виділити кошти хоча б на виготовлення проєктно-кошторисної документації та твердо заявити перед всією Україною, що пам’ятник Петлюрі в Полтаві буде встановлено. Це свідчило б і про єдність українського суспільства, і про розуміння значення армії для захисту державності від зажерливого історичного ворога – московського імперіалізму, так, як це розумів Симон Васильович, пишучи знову-таки до нашого земляка Андрія Лівицького, що коли справа визволення з московського ярма відбудеться ще за його життя, то він “все робитиме, щоб мати десятки тисяч гармат і сотні тисяч гвинтівок”. І найголовніше. Встановлення пам’ятника під час великих випробувань нашого народу, коли москва принесла стільки горя і страждань, свідчитиме про непереможність нашого духу, безмежну довіру до нашої армії і безмежну віру в нашу перемогу над московським звіром.

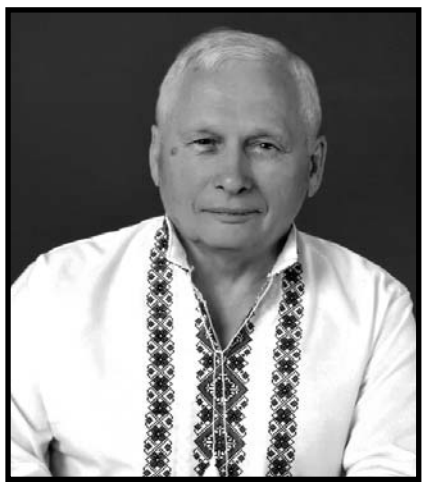

Світлої пам’яті Володимира Сабадухи

Просвітяни Луганщини, не з власної волі відтепер розкидані по всій Україні та зарубіжжі, з глибоким сумом повідомляють про передчасний відхід у засвіти активного члена правління Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, знаного науковця й філософа Володимира Олексійовича Сабадухи (1953–2024), яка настала на світанку Великодня 5 травня 2024 року. Скосила невиліковна недуга. Хоча ми вірили до останнього, що все мине...

Володимир Сабадуха був активним учасником Помаранчевої революції та Революції гідності на теренах Луганщини, виховав не одне покоління просвітян-науковців у Луганську, Івано-Франківську, Коломиї, Житомирі, Тернополі. За свою різнобічну подвижницьку працю на просвітянській ниві – удостоєний премії Марійки Підгірянки, просвітянської медалі “Будівничий України”. Він був членом НСКУ та НСЖУ.

8 травня його прийняла в свої обійми земля Івано-Франківського міського цвинтаря.

Як науковець Володимир Олексійович відомий розробленням і вдосконаленням концепції рівнів розвитку творчих здібностей особистості, започаткованої в XX ст. луганським науковцем О. Ф. Гречаним. Попри значне нерозуміння та спротив, які викликала зазначена концепція серед колег, що мислили порадянському, учений домігся визнання своїх ідей у проукраїнському, передовсім просвітянському, середовищі. Закономірним результатом наукових досліджень і філософських пошуків Володимира Сабадухи став захист ним докторської дисертації.

Більшу частину життя Володимир Олексійович жив і працював у Луганську, інтелектуально виборюючи його українське майбутнє. Після початку російсько-української війни та тимчасової окупації обласного центру він змушений був виїхати до Івано-Франківська, де продовжував активну наукову та громадську діяльність. Автор понад 160 праць із філософії, культурології, психології, педагогіки, серед яких 4 монографії: “Українська національна ідея та концепція особистісного буття”, “Філософія здібностей у контексті пріоритету духовного над матеріальним”, “Метафізика суспільного та особистісного буття”, “Філософія критичного мислення та прийняття рішень”. Керуючись почуттям любові до людини та світу, Володимир Олексійович у своїх філософських роздумах дійшов фундаментального висновку: особистість – це принцип буття, запропонувавши підійматися щаблями духовного розвитку – від залежного та посереднього до особистісного й геніального.

Володимир Сабадуха був справжнім ученим, мислителем, патріотом рідної України, якій присвятив своє життя і діяльність. Світла пам’ять про Володимира Олексійовича назавжди збережеться в наших серцях.

Правління Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

“Тисячі учасників унікального щорічного мовного марафону брали участь, демонструючи чудові знання рідної мови і патріотизм”.

XXIV мовний конкурс імені Петра Яцика завершено

Про XXIV конкурс можна розповідати багато, і зацікавлений читач може знайти в інтернеті чимало інформації, якою щедро діляться юні конкурсанти, вчителі, журналісти й організатори з усіх регіонів України, а також з-за кордону, адже чимало учасників конкурсу нині живуть у різних країнах світу. Конкурс залишається популярним і престижним від самого початку, ще з тих часів, коли переможців першого конкурсу вітав у Національній філармонії його ініціатор, тодішній президент Ліги українських меценатів, канадський бізнесмен українського походження Петро Яцик.

В умовах російсько-української війни успішно завершив роботу XXIV Міжнародний конкурс імені Петра Яцика, організаторами якого є Міжнародний благодійний фонд “Ліга українських меценатів”, Міністерство освіти і науки України та Міністерство оборони України. Визначено переможців конкурсу, призначені стипендії Президента України переможцям, і нині йдеться про те, аби вперше з часів епідемії коронавірусу і початку війни провести церемонію нагородження переможців не дистанційно, а в одній з престижних зал столиці за участі переможців та гостей свята.

Батьки конкурсу: голова журі конкурсу, директор Інституту української мови НАНУ Павло Гриценко, президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій, член Ліги Олександр Огороднійчук, Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремінь, виконавчий директор Ліги Михайло Слабошпицький. Відкриття XXI конкурсу у військовому ліцеї ім. І. Богуна. Архівне фото. 2020 рік

Світлана КОРОНЕНКО

Трохи з історії

Заснував конкурс вже далекого 2000 року Петро Яцик.

Нагадаю, ким був цей славний чоловік. Народився він в карпатському селі Верхнє Синьовидне (Сколівщина, Львівська область) 1921 року. У 14-річному віці залишився сиротою і опікувався своїми братами та сестрами. У 1944 році він вирішив іти на Захід, знаючи, що німці відступатимуть. Петро Яцик добре розумів, чим це загрожувало, коли прийде радянська влада. Арештом і радянськими таборами. Спершу Петро Яцик опинився у Регенсбурзі (Німеччина), навчався в Українському технічно-господарському інституті, а згодом, 1949 року, переїхав до Канади, де пройшов шлях від людини із сімома доларами у кишені, мийника посуду в ресторані і до канадського мільйонера, благодійника і мецената. Саме своїми меценатськими вчинками Петро Яцик залишився в пам’яті вдячних українців. Живучи в англомовному світі – США і Канаді, він прагнув, аби англомовний світ ознайомився з історією України. Яцик почав фінансово підтримувати українські програми у Гарварді, Торонто, Канадському інституті українських студій в Альберті.

Одним із його найвідоміших проєктів стало видання в англійському перекладі монументальної “Історії України-Русі” Михайла Грушевського, написаної між 1894 і 1934 роками, разом з останнім томом, опублікованим 1937-го. Як пишуть дослідники, “це не лише найбільш повне дослідження стародавньої, середньовічної та ранньомодерної історії України, а й засаднича декларація того, що українці становлять націю, а не додаток до Польщі та Росії”.

А ще були видані за фінансової підтримки Яцика у Франції енциклопедія українознавства професора Володимира Кубійовича, українські підручники для шкіл діаспори. Сьогодні програми українських студій імені Петра Яцика працюють у Колумбійському університеті Америки, університеті Канади, у Лондонському університеті Великої Британії...

І все ж найвідомішим проєктом мецената Петра Яцика і його гордістю став зініційований і фінансований ним на самих початках конкурс знавців української мови, учасниками якого стали мільйони українських школярів і студентів, а також ліцеїстів і студентів вищих навчальних закладів Міністерства оборони України. Щоправда, напередодні II конкурсу меценат помер, і далі його справу продовжили колеги з Ліги українських меценатів з президентом Ліги Володимиром Загорієм на чолі.

Учасники першого етапу XXIV конкурсу Відокремленого структурного підрозділу “Мукачівський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України”. Фото із сайту навчального закладу

До 2014 року мовний турнір успішно проходив у всіх без винятку регіонах України, включно з АР Крим, Донецькою та Луганською областями. Тисячі й тисячі учасників цього унікального щорічного мовного марафону брали у ньому участь, демонструючи чудові знання рідної мови і патріотизм.

З березня 2020 року, коли почалася епідемія ковіду, конкурс змінив свій формат – відбувався дистанційно. У травні 2020 року вперше не відбулося його традиційного урочистого закриття у Національному драматичному театрі імені І. Франка. Саме на цій престижній театральній сцені впродовж багатьох років переможців вітали найвідоміші люди нашої держави, письменники, артисти, громадські діячі, меценати. Саме сюди з’їжджалися конкурсанти і вчителі з усієї України, аби отримати почесні нагороди, дипломи і подарунки від меценатів конкурсу. Українське радіо впродовж багатьох років транслювало у прямому ефірі на всю Україну цю важливу національну подію.

Після повномасштабного вторгнення російської армії в Україну у лютому 2022-го конкурс взагалі опинився під загрозою закриття, але за спільною згодою Міністерства освіти і науки та Ліги українських меценатів було прийнято рішення: конкурс має жити, просто в реаліях війни він також відбуватиметься дистанційно. Тож XXIII і XXIV конкурси проходили здебільшого дистанційно. Дистанційно відбувалося і відкриття, і закриття конкурсів. Навіть перевірка робіт переможців членами журі була дистанційною. Щоправда, цього року попри загрози воєнного часу і обстріли члени журі конкурсу приїхали в Київ з усіх регіонів України, аби визначити найкращих знавців рідної мови так, як це було раніше. Нині роботи перевірені і ми вже знаємо переможців XXIV конкурсу.

На сайті Міністерства освіти і науки України можна прочитати більш докладну інформацію про конкурс:

“Метою конкурсу є забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, сприяння утвердженню її статусу як державної, піднесення престижу української мови серед молоді.

Конкурс проводиться щорічно з 9 листопада до 20 травня.

Для учнів закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти конкурс проходить у чотири етапи: шкільний, районний/міський, обласний, підсумковий. Студенти беруть участь у трьох етапах: у закладі вищої освіти, в обласному та підсумковому етапах.

Так відбувається конкурс імені Петра Яцика серед військових. Фото з інтернету

Для курсантів закладів вищої військової освіти Збройних Сил України і ліцеїстів Київського військового ліцею імені Івана Богуна конкурс проходить відповідно до наказу Міністерства оборони України.

Переможцям Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, які продовжують подальшу освіту в закладах освіти України, призначаються щомісячні іменні стипендії Президента України на календарний рік, починаючи з 1 вересня поточного року”.

Школярі і студенти – переможці XXIV конкурсу

Після трьох етапів конкурсу на четвертий, фінальний, загальнонаціональний етап вийшли змагатися 818 найкращих знавців державної мови серед наймолодших громадян України. Їхні роботи перевіряло журі, представники якого приїхали до Києва з усієї України. А незмінним головою журі був директор Інституту української мови НАНУ Павло Гриценко. Саме за роботами цих 818 конкурсантів було визначено 72 переможці конкурсу, які вибороли відповідно перше, друге і третє місця.

На переможців, які посіли перше місце, окрім подарунків меценатів, чекає ще одна поважна нагорода – Президентська стипендія. Серед стипендіатів Президента — учні закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, студенти та курсанти закладів вищої освіти. Загалом – 14 осіб.

Упродовж календарного року, починаючи з 1 вересня 2024 року, переможці (1 місце) щомісяця отримуватимуть: 1420 гривень — учні закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти; 2870 гривень — студенти закладів фахової передвищої освіти; 3800 гривень – студенти закладів вищої освіти.

Звісно, імена найкращих знавців рідної мови має знати вся Україна. Це: Вероніка Луца, учениця 3 класу Спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 27 імені Дмитра Іваха м. Хмельницького; Марія Зубик, учениця 4 класу Спеціалізованої школи I-III ступенів ім. О. С. Маковія з поглибленим вивченням інформаційних технологій та технологічних дисциплін м. Заліщики; Марта Ревко, учениця 5 класу комунального закладу загальної середньої освіти “Луцький ліцей №22 Луцької міської ради”; Дарія Супрунюк, учениця 6 класу Рівненського ліцею № 22 Рівненської міської ради; Дар’я Цімбаліст, учениця 7 класу Комунального закладу “Вінницький ліцей № 32”; Катерина Шевченко, учениця 8 класу Комунального закладу “Ліцей № 1 Долинської міської ради”; Софія Крамаренко, учениця 9 класу Херсонської спеціалізованої школи I-III ступенів № 30 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу та англійської мови Херсонської міської ради; Марія Кухарчук, учениця 10 класу Глухівської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 Глухівської міської ради Сумської області; Павло Сивоус, ліцеїст 10 класу Військового ліцею Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного; Інна Коваль, учени-

ця 11 класу Тиврівського ліцею Тиврівської селищної ради; Юлія Галаган, учениця Державного професійно-технічного навчального закладу “Вінницьке вище професійне училище сфери послуг”; Вікторія Зінькевич, студентка відокремленого структурного підрозділу “Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету”; Юлія Боднар, студентка Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; Лілія Кшевінська, курсантка Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Переможці з вищих навчальних закладів Міністерства оборони України

Впродовж багатьох років незмінними та активними учасниками конкурсу є й курсанти вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та ліцеїсти військових ліцеїв оборонного відомства. А Міністерство оборони України так само незмінно є співорганізатором цього престижного конкурсу. Сьогодні, під час російсько-української війни, надзвичайно важливий той факт, що саме майбутні захисники України вивчають державну мову, яка є одним з найважливіших символів української ідентичності.

Важливо сьогодні назвати володарів першої премії серед військовиків.

Серед ліцеїстів військових ліцеїв: ліцеїст Військового ліцею Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Павло Сивоус (вчитель Олена Федорівна Шаловило);

серед курсантів (слухачів): курсант Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Лілія Кшевінська (викладач Ольга Миронівна Шелюх);

курсант Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут Владислава Охтень (викладач Наталія Михайлівна Логвіненко).

Друге й третє місце здобули представники Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Військової академії (м. Одеса).

Меценати XXIV конкурсу

Від самого початку конкурс з української мови був меценатським проєктом. Коли Петра Яцика запитували, а чи добре, на його думку, те, що школярі у конкурсі будуть отримувати гроші, чи не зіпсує їх це? Він відповідав: щоб здобути перемогу, треба добре попрацювати, а кожна праця має бути належно поцінована. І не кольоровими папірцями, а грошима. Бо гроші – це енергія життя. Як показало життя, правда була на Яциковому боці. Від найпершого конкурсу усі переможці отримують фінансову нагороду.

Сьогодні серед меценатів конкурсу – фармацевтична фірма “Дарниця”, АТ “Ексімед”, Союз Українок Австралії. Попри те, що в країні триває війна, меценати конкурсу усвідомлюють: державна мова – це важливо, є мова – є нація, нема мови – немає нації. До речі, це чудово усвідомлює й наш північний ворог, який бореться з українською мовою на окупованих територіях, нищить українські книжки, вбиває українців, насаджує російську мову. Наш ворог знає: спочатку приходить російська мова, потім приходить загарбник.

Серед тих, хто активно підтримує конкурс, Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремінь, який також став меценатом цього проекту, передавши для нагородження переможців більшу частину тиражу книжки свого батька, лавреата Шевченківської премії Дмитра Креміня “Сива райдуга”, профінансованої фармацевтичною фірмою “Дарниця”. Став меценатом конкурсу й член Ліги українських меценатів Владислав Сердюк, який профінансував книжку віршів для дітей відомої української письменниці Тамари Журби “У чаклунському лісі” і передав її тираж як подарунок для наймолодших переможців конкурсу. Тож ці чудові книжки будуть у бібліотечках, які отримають переможці XXIV конкурсу з української мови імені Петра Яцика.

На відкритті XX конкурсу. Доцент кафедри україністики Національного медичного університету імені О. О. Богомольця Тамара Олександрівна Шевель та її вихованка, студентка II курсу медичного факультету № 4 Анастасія Груша. Анастасія ставала переможницею конкурсу двічі поспіль – як школярка і як студентка-першокурсниця, посівши перше місце. Тож цього дня Анастасія отримала чергову нагороду – Диплом-відзнаку Союзу українок Австралії за активну участь у Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, який вручала особисто – голова Союзу українок Австралії Люба Квасниця-Кай. Фото із сайту Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Від самих початків конкурсу його меценатом є Союз Українок Австралії. Про цю організацію варто сказати докладніше. Союз Українок Австралії – перша українська жіноча громадська організація в Австралії, заснована 1949 року в переселенському таборі Ковра і нині нараховує 850 учасниць, “має 18 відділів, 5 штатових осередків і Крайову Управу, осідок якої міняється по штатових осередках, залежно від її особового складу”. Напрямки роботи організації – “культурно-освітня, суспільної опіки, допомога молодіжним організаціям і рідним школам, збереження та плекання українського народного мистецтва, зовнішні зв’язки, журнал “Наше слово”.

Конкурс з української мови став для СУА пріоритетним, і вони ним опікуються вже впродовж понад двох десятиліть. За свою меценатську діяльність організація стала лавреатом премії ім. Євгена Чикаленка. Варто зазначити, що СУА складається з кількох осередків. Меценатами конкурсу, зокрема, є такі структури: Союз Українок – Новий Південний Велс, Союз Українок Вікторії, Союз Українок Південної Австралії, Крайова Управа Союзу Українок Австралії, Фундація Українознавчих Студій в Австралії, Українська Громада – Кабраматта-Ферфільд. Валентина Домазар, культ-освітній референт Крайової Управи СУА, стала головним координатором цього проєкту в Австралії.

Яким буде фінал конкурсу-2024

Цього року нагородження переможців XXIV конкурсу відбудеться на сцені Національного музею літератури України у столиці України. У цьому музеї, до речі, є зала Петра Яцика. Саме з неї переможці конкурсу розпочнуть огляд музею. Тут вони зможуть побачити унікальну бібліотеку Петра Яцика, яку меценат ще за життя передав музею, та його особисті речі. Серед тих, хто вітатиме переможців XXIV конкурсу, буде й президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій.

“Це був ще один конкурс з української мови, який проходив у надзвичайно складних умовах російсько-української війни і який відбувся успішно, – зазначив він. – І саме нині цей проєкт є одним з найважливіших для України, адже нині на фронтах вирішується доля української нації і цим молодим українцям будувати завтрашню успішну і сильну Україну, яка – наголошую! — має говорити державною мовою, тобто українською. Так є в усіх цивілізованих успішних країнах. Інших варіантів у нас нема. Мова – визначальна. Любов до цієї мови – визначальна, з любові до мови народжується патріотизм. А вже восени цього року ми розпочнемо ювілейний, XXV конкурс. Дуже хочу, аби він проходив уже в мирній і переможній Україні...”

Учасники II етапу (міського) конкурсу м. Коростень з міським головою Володимиром Москаленком, який, виступаючи, наголосив: “Наша рідна українська мова – одна з найбагатших і наймелодійніших мов світу. У цей нелегкий для країни час шанувати і плекати рідну мову – святий обов’язок кожного українця. Мова – це наша найголовніша зброя”. Фото зі сторінки Коростенської міської ради. 3 листопада 2023 року

Вшанували пам’ять державотворця

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

3 травня Історичний клуб “Холодний Яр” організував і провів урочисте вшанування пам’яті творця ідеї Самостійної України і українського війська Миколи Міхновського з нагоди 100-ліття від дня його загибелі. Співорганізатором виступила Академія патрульної поліції, яка відправила поважну делегацію: 35 українських патріотів, козаків і козачок. Організував і очолив її капітан Максим Лободзінський, козак Історичного клубу “Холодний Яр”.

На центральній алеї Байкового кладовища столиці відбувся меморіальний мітинг, організований президентом Історичного клубу Романом Ковалем та спільнотою “Холодний Яр”.

Учасники меморіального заходу поклали квіти на могилу великого українця. Перед зібранням виступили бандуристи, військовики та волонтери: Тарас Компаніченко, Живосил Василь Лютий, Світлана Мирвода та поетка Мальва Кржанівська. Роман Коваль подарував особливе видання “Самостійної України” Миколи Міхновського та особливі нагороди учасникам визвольної війни, а також благодійникам проєктів “Холодного Яру”.

Перед акцією товариства “Холодний Яр” на Байковому відбулось пошанування пам’яті великого державотворця представниками організації ОУН (державники), Української патріотичної альтернативи та хору ВУТ “Просвіта”.

Виступає поетка-військовослужбовиця Мальва Кржанівська

“Самостійна Україна” Миколи Міхновського стала програмою не тільки для покоління початку XX століття, а й для всіх наступних поколінь українського народу, бо переконливо і яскраво довела юридичне й моральне право українців на власну національну державу.

Книгою “Самостійна Україна” надихалися вояки Українських січових стрільців, Української галицької армії, Армії Української Народної Республіки, “Карпатської Січі”, члени ОУН, воїни УПА, а нині надихаються військовики та оборонці сучасної України.

Глибоко символічно, що Микола Міхновський назвав революційну брошуру в 1900 році саме “Самостійна Україна”, а не “Незалежна”, як іменується українська республіка нині. Наскільки вона нині незалежна – питання риторичне. Тож ставаймо сильними, самодостатніми та самостійними, надихаючись настановами великого українського державотворця! Разом – до перемоги над зловісним ворогом і до побудови сонячної держави, в якій житиме світлий, вільний і щасливий наш народ. Докладаймо максимум зусиль у державницькому і духовному будівництві як протидії засиллю і агресії темних сил світової тиранії. Слава, шана та вічна пам’ять усім полеглим за українську державність Героям.

Виступ бандуристів: Тарас Компаніченко (праворуч), Світлана Мирвода, Живосил Василь Лютий

“У своїй творчості не боявся говорити, писати, навіть “волати” про те, що не варто ховати голову у пісок від цієї та й інших проблем буття”.

Уповільнюючи стрімководь земного часу, або Що приховано у прозі Олеся Ульяненка?

Перед тим, як читач ознайомиться із запропонованим його увазі інтерв’ю, хотілось би згадати твори письменників – Салмана Рушді, Роберто Савіані і Маріо Варгаса Льйоси. Першого засудили заочно до смертної кари в Ірані за роман “Сатанинські вірші”, другого неаполітанська мафія змусила піти у підпілля за викривальний роман “Гоморра”, ну а третій у книзі “Сон кельта” переповів сповнену драматизму біографію колишнього британського консула Роджера Кейсмента, підданого суспільному остракізмові за його нестандартну сексуальну орієнтацію і викривальні звіти, де описувались злочини європейських колонізаторів на африканському континенті. В усіх трьох випадках саме заборона результатів творчості письменників і державного службовця зробила їх суспільними ізгоями, нездатними протистояти грубій силі державної машини, керованої, в одному випадку, ісламськими фундаменталістами, а в іншому – прихованими корупціонерами і расистами.

Щось подібне сталось і в Україні, коли на початку 2000-х, з подачі державної інституції, один із районних судів Києва фактично заборонив прозовий твір вже відомого на той час в інтелектуальних колах письменника, повністю вилучивши з книгарень книжковий наклад. Ті, хто наважився на такі кроки, напевне, слабо уявляли, з ким і з чим вони мають справу. Аби в цьому переконатись, варто ознайомитися з фундаментальною працею доктора філологічних наук **Фелікса Штейнбука**, що стала приводом згадати події 15-річної давнини.

– Вже в передньому слові до двотомної монографії “Під “Знаком Саваофа”, або “Там, де…” Ульяненко” ви, звертаючись до читача, згадували про сумніви, що виникали стосовно того, чи варто взагалі було братися за таку складну справу, як аналіз літературного спадку Олеся Ульяненка. Цікаво, що вас зупиняло і, навпаки, додавало впевненості неодмінно це зробити?

– Коли маєш справу із творчістю митця, який не вписується у традиційні рамки фактично чи не усіх суспільних стереотипів, то тоді ти об’єктивно змушений відміряти навіть не сім, а сім раз по сім. Отже, коли я перший раз публічно виступив із доповіддю про роман Олеся Ульяненка “Жінка його мрії” на одній із наукових конференцій у 2017 році, то моя колишня викладачка, а на той момент титулована філологиня, яку я дуже шаную, під час обговорення закинула мені, що я загорнув аналіз цього твору у блискучу (в усіх сенсах!) філософсько-літературознавчу обгортку, але ж насправді ми усі, мовляв, добре розуміємо, що йдеться про ницу та безталанну чорнуху, яка не варта уваги серйозних науковців! Це одна крайність, у якої, до речі, чимало прихильників.

До іншої крайності, натомість, належать ті, хто вважає, що Ульяненко – це такий собі сучасний Савонарола, тексти якого слугують наверненню грішників на праведний шлях. Як бачите, попри зовнішню відмінність, творчість письменника з обох позицій розглядається як дуже далека від власне творчості літературної, а тому жодна з них мене не влаштовувала. Однак 2010 року я першим в Україні розробив і захистив як докторську дисертацію тілесно-міметичну методологію аналізу художніх творів і навіть апробував цю методологію у посібнику для студентів “Українська література у контексті тілесно-міметичного методу” (2013), а також поглибив та поширив цю методологію за рахунок топологічного підходу у монографії “Конвергенція тілесних мікротопосів у сучасній світовій літературі” (2014). Цей грунтовний методологічний фундамент і надав мені впевненості у тому, аби запропонувати цілком відмінний спосіб на інтерпретацію творчого доробку Олеся Ульяненка.

– Напевно, в біографії письменника є три ключові моменти, які позначились не лише на його творчості, а й на самому житті. Це присудження йому у 1997 році Малої Шевченківської премії за роман “Сталінка”, накладання на нього анафеми УПЦ Московського патріархату за роман “Знак Саваофа”, скандал навколо роману “Жінка його мрії” після “порнографічного” вердикту Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі. Як це все, з вашої точки зору, вплинуло на Олеся Ульяненка, скажімо, внутрішньо зміцнило, чи, навпаки, дезорієнтувало і внесло деструктив?

– Звісно, навряд чи знайдеться людина, на яку не справили б враження подібні прикрі події. Зрештою, на думку друзів Олеся Ульяненко, зокрема нашого славетного режисера і водночас його близького друга Мирослава Слабошпицького, дев’ять місяців судового процесу у зв’язку із звинуваченнями у порнографії та забороною роману “Жінка його мрії” дійсно фатально вплинули на стан здоров’я письменника і, можливо, прискорили його смерть у віці, коли для багатьох життя тільки починається, тобто у 48 років.

Але парадокс полягає у тому, що, на моє переконання, якби навіть Олесь Ульяненко знав напевно, що за свої романи він буде смажитися у пеклі, то і тоді він все одно писав би і написав все те, що залишив по собі. Справа у тому, що для нього писання було не забавкою і не способом заробітку абощо, а формою існування. І тому суспільно значущі скандали могли негативно впливати на нього як на людину, але вони у жоден спосіб не здатні були нічого заподіяти цільності його таланту. Це не означає, що він як письменник не змінювався, – змінювався: порівняти хоча б його романи, наприклад, “Софія” та “Перли і свині”. Але, як на мене, ці зміни зумовлювалися не зовнішніми чинниками, а внутрішньою творчою еволюцією.

– У якості епіграфу до книжки ви використовуєте висловлювання Євгена Пашковського, де він згадує, через які випробування довелось пройти Олесю Ульяненку, зокрема, “катування по божевільнях”, “капезе”, “дім скорботи”. Мабуть, це не пройшло для нього безслідно, бо коли читаєш його романи вражаєшся якоюсь достовірністю описаного…

– Безперечно, вибачте за трюїзм, але обставини особистого життя тією чи іншою мірою впливають на будь-якого письменника і на автентичність змальовуваного ним життєвого матеріалу. Однак якщо ми говоримо про Олеся Ульяненка, то такий

Доктор філологічних наук Фелікс Штейнбук

вплив дався взнаки передусім на характері тематики його творів. Натомість, якщо говорити про їхній зміст, то... Я, звісно, не знаю, як і чому люди стають письменниками, але, познайомившись з біографією Олеся, я переконався у тому, що на загал він не повинен був стати письменником.

До речі, коли Ульяненко, за його спогадами, приніс свій перший роман Віталію Коротичу, то тодішній метр радянської літератури не повірив, що його написав Олесь, і прямо звинуватив тоді ще молодого чоловіка у плагіаті! Зрештою, Ульяненко був чи не єдиним сучасним українським письменником, хто навіть не отримав вищої освіти. Але коли ти, наприклад, у романі “Вогненне око” читаєш про те, що “пагорби” починають “диха[ти] важкими грудьми”, “небо” виявляється “затягнут[им] чорними хмарами, з вилізлим, зеленкуватим, мов у потопельника, оком місяця”, а “світанковий розпач губи[ть]ся, розсипаючись жужеллю ночі, під гвалтом бездомної псюрні”, то жодних сумнівів у тому, що цей концентровано-метафоричний світ створено несамовито талановитим майстром слова, вже не залишається.

– Аналізуючи такі романи Ульяненка, як “Сталінка”, “Вогненне око”, “Богемна рапсодія”, “Син тіні”, “Під знаком Саваофа”, “Дофін Сатани”, “Там, де Південь”, “Хрест на Сатурні”, “Жінка його мрії”, “Квіти содому”, “Серафима” та інші, ви вступаєте в полеміку з іншими літературознавцями, критикуючи їхні конотації. Наведені вами аргументи звучать дуже переконливо, бо “вони мали б стерегтися спрощених інтерпретацій надзвичайно складних проблем”. Якщо узагальнити: в чому ви вбачаєте прорахунки вітчизняного літературознавства в оцінці творчого доробку Ульяненка?

– Передусім, користуючись нагодою, я б хотів уклінно подякувати усім дослідникам (за винятком анонімів, а серед “критиків” Ульяненка були, на жаль, і такі!), з працями яких у першій частині монографії я полемізую, тому що, по-перше, їх не так вже й багато, а по-друге, заперечення їхніх інтерпретацій дозволило мені ствердити, що сприйняття творчості Олеся Ульяненка або як моралізаторських “трактатів”, або як зразків аморальності має вигляд, щонайменше, непереконливий, а подекуди просто абсурдний. Втім, з іншого боку, це заперечення – заперечення, звісно, діалектичне! – змусило мене запропонувати свій варіант аналізу його художніх здобутків, якому я і присвятив другу частину свого дослідження.

І в цій другій частині, крім традиційних аспектів стосовно особливостей жанру, стилю, тієї ж образності або національної проблематики й інших елементів поетики, я зазіхнув на такі аспекти, які до останнього часу фактично не розглядалися українським літературознавством. Я маю на увазі, зокрема, не тільки тілесну чи гендерну проблематику, а й проблематику гомосексуальну чи навіть сексуально-перверсійну. Щобільше, в останньому розділі я спробував використати взагалі інноваційну методологію, оскільки проаналізував окремі топоси, характерні для творів Олеся Ульяненка, використавши ізометричний підхід. Йдеться, наприклад, про взаємодію у творах письменника таких суміжних, але не тотожних топосів, як місто і міст, або топосів маргінальності та абсурдності, або, врешті-решт, топосів відчаю і надії. У результаті відкрилась несподівана, але напрочуд продуктивна перспектива, відповідно до якої твори письменника заграли новими філософсько-естетичними сенсами.

– Як дізнається читач з вашої розповіді, Олесь Ульяненко був віруючою людиною, греко-католиком. Описуючи у творах моральне падіння людини, чи вважав він, що лише Бог може зарадити цьому лиху?

– Розумієте, коли ми чогось не знаємо або не можемо зрозуміти, то тоді людина за першої ліпшої нагоди звертається до того, хто мав би знати відповіді на усі ці вкрай складні питання. Інакше кажучи, Ульяненко – це письменник, який не міг втямити, як істота, створена за образом і подобою Божою, може бути не лише автором “Іліади” чи “Джоконди”, а й будівничим Освенциму чи ГУЛАГу або ж, наприклад, просто Нікандричем – персонажем із його роману “Сталінка”, який був кримінальним авторитетом, але при цьому зводив хлопчиків-підлітків та ще й заражав їх при цьому сифілісом.

Втім, ці маленькі “витівки” “останнього сталінського вурки” не завадили влаштувати на його похоронах справжню тріумфальну ходу і поховати цього покидька не де-небудь, а на Байковому цвинтарі, “на тому самому місті, де хоронять героїв праці і батьківщини”. Тож, зважаючи на ці та інші обставини, покладатися на Бога було б, вочевидь, не зовсім виправданим, а тому Ульяненко вчащав не до церкви, а фанатично присвятив себе писанню романів, у яких і шукав художніх рішень геть карколомних проблем. Та, як на мене, ці рішення лежали аж ніяк не у моральній площині, бо йшлося все ж таки не про недільні казання, а про високу літературу.

– Тема смерті превалює у творах письменника. Багатьох це вводить в оману, оскільки вони у цьому вбачають суцільний негатив, відкидаючи будь-який конструктив. Ви ж цитуєте Монтеня, який стверджував, що “міркування про смерть – означає думати про свободу”, бо “хто навчився вмирати, той розлучився бути рабом”. Зараз ці слова дуже багато вартують в умовах війни…

– Так, я скажу вам навіть більше! Адже я закінчив писати монографію ще 2021 року, тобто за рік до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, і тепер, коли військові дії високої інтенсивності тривають вже третій рік поспіль, з усією очевидністю виявляється нагальність художніх та філософських рацій Олеся, який у своїй творчості не боявся говорити, писати, навіть “волати” про те, що не варто ховати голову у пісок від цієї та й інших проблем буття, а необхідно сміливо рушати, за його словами, “на край ночі, щоби дослідити смерть”. І ось тепер нам вже не треба нікуди рушати, бо смерть стала частиною нашого існування, а отже, чи не приречено потребує свого осмислення. І тому я переконаний, що значення літературної спадщини Олеся Ульяненка буде з часом тільки зростати.

– Ще одне з багатьох звинувачень, висунутих проти творчого методу Ульяненка, це присутність у його романах мізогінності. У зв’язку з цим, чи можна його окремі твори поставити поруч з такими літературними шедеврами минулого як “Лоліта” Набокова, “Тропік рака” Міллера, “Коханець леді Чаттерлей” Лоуренса та ін.?

– Олесь Ульяненко і його твори завдяки так званій Національній експертній комісії України з питань захисту суспільної моралі і її ганебному вердикту, у якому письменника звинувачують у тому, що “художня майстерність, мовна виразність автора може сприяти спонуканню негідних інстинктів у читача” (?!), вже за замовчуванням поставила його в один ряд із Г. Флобером і його “Пані Боварі”, В. Набоковим і – “Лолітою”, Д. Г. Лоуренсом і – “Коханцем леді Чаттерлей”, С. Беллоу (Нобелівська премія) і – “Герцогом”, Дж. Кутзее (Нобелівська премія) і – “У глибині материка”, Дж. Апдайком і – “Давай одружимося” та “Бразиліею”, М. Етвуд і її романом “Ласий шматочок”, Е. Єлінек (Нобелівська премія) і її романами “Хтивість”, “Коханці”, “Заздрість”, а також із маркізом де Садом, Л. фон Захером-Мазохом, А. Нін, Г. Міллером, Ж. Жене, Ч. Буковські тощо.

А якщо повернутися до питання про мізогінію, то, навіть не

заглиблюючись у проблему, а керуючись винятково формальними ознаками, можна зробити очевидні висновки, а саме: з 14 завершених і надрукованих романів назви трьох однозначно вказують на жінку – “Жінка його мрії”, “Серафима” і “Софія”, а роман “Ангели помсти” складається із трьох частин, які відповідно називаються – “Марго”, “Альма” і “Танька”. Натомість на чоловіка вказують лише назви двох романів: “Син тіні” і “Дофін Сатани”, ну, чи трьох – якщо згадати ще “Знак Саваофа”, але Саваоф – це Бог-отець, та й виходячи із назви, йдеться не про Саваофа, а про його знак. Втім якщо серйозно, то Ульяненко як автор взагалі не робить різниці ні між жінками і чоловіками, ні між гетеросексуалами і гомосексуалами, ні, врешті-решт, між українцями чи, наприклад, євреями. Кого він і справді тотально, м’яко кажучи, не сприймає, то це московських попів, яких він ще 20 років тому цілком виправдано вважав п’ятою колоною росії!

– У своїй літературно-критичній праці ви згадуєте про три табу, до яких вдалося людство у процесі еволюції – сексуальна обмеженість для запобігання хаотичного розмноження, регулювання харчового інстинкту, відмова від інцесту. Як це все корелюється з літературною спадщиною Ульяненка?

– Попередньо я вже говорив про те, що Ульяненко порушує будь-які стереотипи та обмеження, а оскільки сексуальне і харчове табу, а також табу на інцест є базовими, то його романи фактично виростають з історій про порушення цих табу. Щоправда, крім харчового табу. У творах Олеся Ульяненка його персонажі дуже мало їдять, а якщо і їдять, то це, як правило, описується як виразно огидне та бридке дійство. Водночас письменнику неодноразово закидали те, що він приділяє підвищену увагу протилежному процесу, який становить результат поглинутої їжі. І це правда. Ульяненко був першим українським письменником, у творах якого персонажі не тільки їли, а й вдавалися до дефекації. Тому у своєму дослідженні я не оминув і цю тему. Очевидно, що це надзвичайно складна тема, і тому, наприклад, в усій світовій філософії знайшовся лише один мисленник – французький філософ Жорж Батай, якому стало снаги та сміливості піддати філософський рефлексії цю тему.

Тож якщо повернутися до, сказати б, поетики лайна, то з’ясовується, що це не спорадичне, а систематичне звернення письменника у його творах до теми цього своєрідного тілесного субституту* також пов’язана із намаганнями дати раду сумнівам щодо суперечливого характеру людської істоти, яка, зокрема, у перервах між молитвами змушена вдаватися до фізіологічних процесів, які об’єктивно заперечують божественну природу людини, а відтак неодмінно додають їй більше людського шарму.

– У літературній обоймі Ульяненка є роман, який ви особливо виділяєте. Маю на увазі “Хрест на Сатурні”. У ньому, за вашими словами, автор одним з перших у вітчизняній літературі взявся за сюжет, відтворення якого тривалий час було табуйоване як у світовій культурі загалом, так і в національних традиціях зокрема. Про що, власне, йдеться?

– У романі “Хрест на Сатурні” йдеться якраз про третє базове табу – про табу на інцест. Там, на відміну від інших романів письменника, представлено просто карколомний сюжет, у результаті якого рідні брат і сестра, не знаючи про свою спорідненість, зустрічаються, закохуються, одружуються і народжують сина. Та коли дитинча трішки підростає, то він випадково раниться, і оскільки неможливо було зупинити кровотечу, то тоді і з’ясувалося, що дитина страждає на гемофілію. Я не буду переказувати подальший зміст і фінал цієї історії – скажу тільки, що навіть після того, як головні герої роману Олег і Світлана дізналися про те, що невільно стали перпетраторами** і фактично через це згубили свого первістка, вони все одно не перестали кохати один одного. А отже, про що б не писав Олесь Ульяненко, він завжди писав не про те, “як важко бути Богом”, а проте, як нестерпно складно бути людиною!

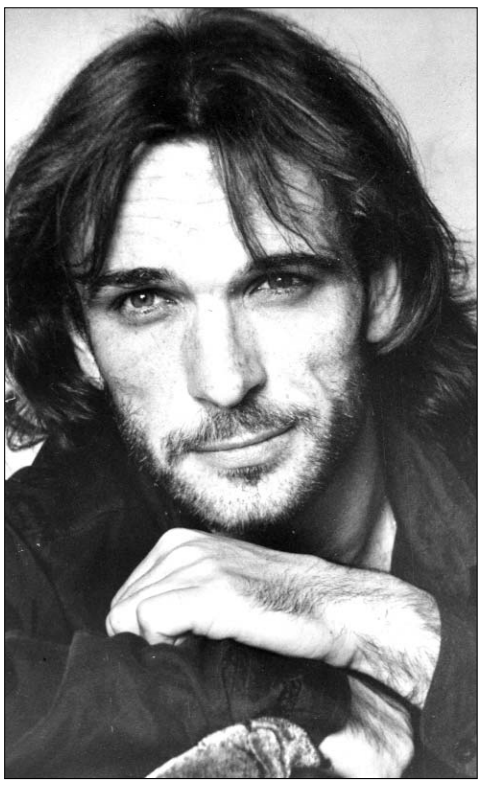

Олесь Ульяненко

– Бібліографія, використана у процесі написання наукової праці, нараховує понад шістсот джерел. Тут труди Зігмунда Фройда, Ріхарда фон Крафт-Ебінга, Фрідріха Ніцше, Мішеля Фуко. Останньому належить праця “Передмова до трансгресії”, яка сприймається як ключ до розуміння неординарної поведінки персонажів з літературних творів Олеся Ульяненка. Чим ви керувались, обираючи саме цих філософів і конкретні дослідження, щоб скористатися їхніми думками в якості аргументів?***

– Почну з того, що звернення до філософії взагалі зумовлено моєю ангажованістю у тілесну проблематику. Знаєте, як раніше вивчали вияви тілесності, наприклад, у поезії? Інвентаризаційно! Тобто підраховували, скільки разів поет використав у своєму творі слово “очі”! Але ж проблема полягає у тому, що скільки раз слово “очі” не повторювалося б у тому чи іншому вірші, власне очей у жодному вірші ми не знайдемо, хай навіть будемо шукати їх, як Діоген, зі смолоскипом у руках. А ось і інший парадокс: очей у віршах немає, але це не заважає нам бачити те, що змальовує автор! І як таке може бути?! Отож вірогідний варіант відповіді на ці і подібні питання можна отримати винятково за посередництвом філософії. Зокрема, якщо ми вже торкнулися “очей”, то здатність цього органу зору бачити, наприклад, у контексті феноменології осмислюється через феномен погляду. А феномен погляду здатен виникати навіть завдяки гудзикам на вашій чи на моїй сорочці.

Тож через те, що я аналізував твори Олеся Ульяненка за допомогою тілесно-міметичної методології, я був просто приречений на залучення до своїх роздумів як класичного, так і сучасного філософського потенціалу. Врешті-решт, я і не особливо пручався, тим більше що перший літературознавець, себто Аристотель, взагалі вважається насамперед філософом. Звісно, я не порівнюю себе з Аристотелем (чи вже порівняв?!), але дуже часто пояснити нелогічні дії аж ніяк не дурних персонажів Ульяненка без такого філософського поняття, як трансгресія, просто неможливо. А якщо зважити на те, що, на мою думку, ідею трансгресії можна розглядати як філософську метафору фройдівської категорії сублімації, то ми знову повертаємося до тіла, бо, вибачте за блюзнірчий парафраз, але на моє глибоке переконання на початку було не слово, а Тіло, і Тіло було з Богом, і Тіло було Бог.

– У другому томі ви розглядаєте стиль, жанр, сюжет, композицію, художню образність і хронотоп прози Олеся Ульяненка. З останнього особливо зацікавили розмірковування стосовно топосу божевілля, присутнього в таких романах, як “Богемна рапсодія”, “Хрест на Сатурні”, “Жінка його мрії”. Постає одне делікатне питання: чи психічні розлади, на які страждають протагоністи із згадуваних творів, кидають тінь на самого автора?

– Ні, однозначно не кидають! Бо Олесь Ульяненко і справді був божевільним – божевільним митцем! Таким самим божевільним, яким був Лотреамон, що його дві тоненькі книжечки віршів вийшли друком вже після його смерті, але який згодом перетворився на кумира сюрреалістів. Таким самим божевільним, яким був Джеймс Джойс, що спромігся у своєму романі “Улісс” зобразити внутрішній світ жінки не згірше жінки. Таким самим божевільним, яким був Генрі Міллер, який спробував заперечити літературу за допомогою самої літератури. Зрештою, список цих божевільних можна продовжувати до безкінечності, бо хіба нормальна людина буде жертвувати безцінними днями свого неповторного життя, аби чорними цятками літер пристрасно бруднити чистий простір аркушів білого паперу?!

І все-таки... і все-таки без усіх цих божевільних наша цивілізація навряд чи могла б статися! Адже за великим рахунком ця цивілізація і почалась з того, що Бог, як подейкують, у благості своїй, а я думаю через відчай, який Він відчував тому, що навіть після вигнання людини з Раю все одно не знав, що робити з цим непослухом, – отже, Бог не зміг вигадати нічого кращого і дав цьому, подібному до себе бешкетнику книгу, тобто Біблію! А Олесь Ульяненко, за словом Є. Пашковського, лише “прагн[ув] поетичним словом, цим непроминущим світлом любови, вповільнити стрімководь земного часу”.

Спілкувався **Тарас ГОЛОВКО**

* Субститут – замінник або новий промисловий матеріал, виріб, який заміняє існуючий.

** Перпетратор – людина, яка вдається (свідомо чи несвідомо) до інцестних дій.

*** Трансгресія – перехід межі між можливим і неможливим.

Витоками Федунцевої долі

Альона РАДЕЦЬКА,
бібліотекарка відділу краєзнавства Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки

Нещодавно відбулася мандрівка “Витоками Федунцевої долі” в рамках обласного туру “Я жив, творив, спокутував, кохав..!” до 80-річчя з дня народження Миколи Федунця – поета, журналіста, члена Національної спілки письменників України і Національної спілки журналістів України, заслуженого працівника культури України, лавреата Міжнародної літературної премії імені Івана Кошелівця, обласних літературних премій імені Тараса Шевченка та імені Володимира Булаєнка, Хмельницької міської премії імені Богдана Хмельницького, уродженця села Сушівці Білогірської селищної територіальної громади.

Організаторами туру виступили: Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека, Хмельницький обласний літературний музей, Хмельницька обласна організація НСПУ та Хмельницька обласна організація НСЖУ. Під час мандрівки відбувся виїзд у Білогірську та Ямпільську селищні громади Шепетівського району.

Делегація у складі Катерини Чабан – директорки Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки, Василя Горбатюка – директора Хмельницького обласного літературного музею, Зої Філіпенко – завідувачки відділу краєзнавства та Петра Маліша – голови Хмельницької обласної організації НСПУ, побувала в селищі Білогір’я Шепетівського району, відвідала місцину, де знаходилася редакція газети “Радянське село”, де свого часу працював Микола Федорович на посаді відповідального секретаря. Тут друкувались його перші вірші, замітки, саме звідси почався шлях у велику літературу. Понад шість років трудився тут літератор.

Спогадами про ті часи з присутніми поділилася Ніна Закордонець, яка його добре знала, як і її брат Володимир Рубашевський, котрий тоді також працював у редакції. Надія Кравченко, жителька селища Білогір’я, зачитала власний вірш, присвячений Миколі Федоровичу. Зустрів делегацію Юрій Загоруйко – секретар Білогірської територіальної громади та її мешканці, які висловили вдячність за вшанування пам’яті їхнього земляка. У свою чергу слова вітання прозвучали від Петра Маліша, який поділився спогадами про Миколу Федунця.

Учасники мандрівки відвідали і малу батьківщину, село Сушівці, де народився та навчався в початкових класах Микола Федунець. Відбулася екскурсія до Сушовецького ліцею, перегляд музейної експозиції, яка тут діє, покладання квітів до меморіальної дошки, встановленої в пам’ять про літератора.

Учасники мандрівки відвідали також селище Ямпіль. Тут Микола Федунець здобував знання у 9-10 класах місцевої школи, саме тут відбулося його утвердження як творчої особистості. В Ямпільському ліцеї відбувся вечір-спогад “Цей путівець – із Сушовець”, на якому виступили Катерина Чабан, Василь Горбатюк та Петро Маліш. До заходу долучився і класний керівник Миколи Федунця – Григорій Ситар, в минулому вчитель фізики і астрономії Ямпільської середньої школи. У телефонному режимі спогадами про поета поділився Микола Мигаль – колишній вчитель, який зараз проживає в Одеській області.

На всіх локаціях мандрівки присутні говорили про патріотизм письменника, його любов до України, рідного села, української мови, про його простоту, людяність, почуття гумору, відкритість та готовність завжди прийти на допомогу ближнім. Звучали поетичні рядки, а також пісня на слова Миколи Федунця “Пісня про Ямпіль” у виконанні вчительки музики і мистецтв Ямпільської гімназії Олени Теребей та авторська мелодекламація вірша у виконанні Алли Бійчук, художньої керівниці Ямпільського селищного клубу. Линули пісні у виконанні Миколи Хоменка та Алли Бійчук.

Обласний тур “Я жив, творив, спокутував, кохав..!” триватиме до кінця року і включатиме різні заходи, пов’язані із вшануванням пам’яті Миколи Федоровича Федунця.

“Шанувати сучасних поетів має бути нашою чеснотою”.

Вітаємо лавреатів Народної премії імені Т. Г. Шевченка – 2024!

Днями поважним Журі були визначені лавреати Народної премії імені Т. Г. Шевченка, в числі засновників якої ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка на чолі з **Павлом Мовчаном.** Лавреатами 2024 року стали достойні творчі особистості – **письменники Людмила Лисенко, Софія Майданська, Антонія Цвід, Василь Куйбіда, художник Юрій Нагулко**. Подія викликала неабиякий резонанс як серед лавреатів, так і серед прихильників їхнього таланту. Сьогодні тижневик “Слово Просвіти” лише кількома емоційними штрихами інформує наших читачів про подію, представляє, щиро вітаючи, наших достойників. Попереду – вручення премії, і про це буде більш розлога розповідь.

Журналістці, письменниці Людмилі Лисенко Народна премія імені Тараса Шевченка присуджена за унікальну книжку “Марія Приймаченко. Сотворення світу” (2023).

Однією з перших лавреатку привітала директорка видавництва “Ярославів Вал” **Світлана Короненко:** “Сердечно вітаємо нашу авторку Людмилу Лисенко з присудженням Народної премії імені Т. Г. Шевченка за геніальний роман. Пишаємося і радіємо! Достойна кандидатура! Достойний вибір!”

“Нагорода цілком заслужена, – наголосила заслужена журналістка Україна **Тамара Хрущ,** привітавши колегу з нагородою. – Адже пів року тому Людмила буквально приголомшила журналістську, літературно-мистецьку, наукову спільноту виданням роману-трилогії, присвяченого життю і творчості геніальної Марії Приймаченко. Вона відтворила життя художниці в один з найтрагічніших періодів української історії: червоного терору, знищення українського селянства, Голодомору.

Коли я починала читати книгу, не передбачала, наскільки сильною буде притягальна сила цієї розповіді, наскільки майстерними і вражаючими стануть трагічні картини з життя поліського села і що оголена і страшна правда 30-х років минулого століття підкреслить коріння і трагізм війни нинішньої. Не в описаних авторкою паралелях (їх немає), а в свідомості кожного, хто читатиме роман!

А ще пишаюсь тим, що в Україні є справжні поціновувачі творчості високого ґатунку! Дякую оргкомітету народної Шевченківської премії за таке визнання!”

Привітань було сотні й сотні. Бо трилогія про нашу унікальну художницю талановитої тележурналістки, ведучої знакової телепередачі “Плеяда” Людмили Лисенко потрясла видавничий і письменницький простір.

“Не ображайтесь, відомі-невідомі, але дорогі моєму серцю друзі-читачі-телеглядачі, – написала **пані Людмила** у відповідь. – Сьогодні від щасливої новини про присудження моїй Марії Приймаченко Народної Шевченківської премії розгубила із 1,5 мільйонів написаних у романному трикнижжі всі важливі й необхідні слова для вас.

Напевно, завтра “розвидниться” – і я напишу більше і краще. А поки що лише дякую Творцеві за його ласку щодо моєї життєвої стежки; Марії Оксентівні – доземний уклін за нашу унікальну й пожиттєво-родинну сув’язь та за зразок винятково покликання Жінки, Українки та Художниці.

Спасибі, мої стосильні, стожильні й мудрі просвітяни, які високо й достойно несуть понадвікову національну традицію уславлення закоріненого українського чину у новому Слові усіх вітчизняних мистецтв.

А ще я щиро і сердечно горнуся до щасливої долі за те, що Небо горньо прихилило мені для творчості любов, терпіння і надію на завтрашній день, – дало сили Всевишні та Неминучі. Я сказала своє слово і цим самим звільнила душу. Далі – тільки ваша робота і співтворчість, дорогі й неймовірні українці. Спасибі”.

Софія Майданська, письменниця, авторка лібрето, сценаристка, музикантка, одержує Народну премію за книжку “Повернення Орфея” (ВД “Букрек, Чернівці, 2023).

Свою книжку Софія Майданська презентувала 20 березня 2024 р. Ось відгук про зустріч-презентацію журналістки **Галини Дацюк**: “Мала щастя встигнути на творчу зустріч з унікальною письменницею, заслуженою діячкою мистецтв України Софією Майданською в рамках Національного тижня читання поезії 2024 “Всі ріки любові додому течуть”. “Вся літературна творчість Софії нагадує мені досі загадковий храм Оранти, на стінах якого в написах наших предків збережена давня українська мова... Знаю, вірю, що наступні покоління відкриватимуть під фарбою наших часів графіті, загадкові письмена цієї жінки, хоч прочитані, та ще не розтлумачені нами”, – сказав про неї Дмитро Павличко. Чиста правда.

Ті, хто знайомі з творчістю пані Софії, розуміють, що її письмо самобутнє. Вона багатогранна – пише драми, поезію, прозу, лібрето. Створює унікальні сценарії, найзнаковіший з яких “Золотий камінь посіємо” – ювілейного вечора Ніни Матвієнко в палаці “Україна” (2000). Аристократка за природою, витончена музикантка, людина високої культури вона не надає ваги публічності і зрідка виходить на велелюддя. Тому подібні зустрічі з пані Софією – розкіш. Ми занурились у буковинське розмаїття, почули фантастичні спомини, побачили яскраво змальовані картини з Софіїного дитинства і чернівецької юності. Під куполом Слова і нової книжки “Повернення Орфея” (ВД “Букрек”, 2023) письменниця зібрала повнісіньку залу щирих друзів, шанувальників, чисельне буковинське земляцтво, родичів, письменників і письменниць, акторів, захисників – і кожен дякував їй за слово, а ще пригадував якусь спільну історію і звісно бажав пані Софії нових творчих звершень.

Повітряна тривога перервала розмову, але відбій повернув до зали майже усе прекрасне товариство. Молода і вродлива пані Софія читала вірші, згадувала дивовижну маму Марію, діда, який мав вісім синів і жодної доньки, зустрічі з письменницею Іриною Вільде і розмови з композитором Станіславом Людкевичем – своїм викладачем консерваторії. Про це пишеться нова книжка. І це буде щось поліфонічне, бо її авторка не лише письменниця, а й скрипалька. Модерувала зустріч письменниця лавреатка Шевченківської премії Любов Голота.

“Пані Софія, володарка голосу унікальної чистоти, щирости і краси у хорі творців сучасної української літератури”, – сказали про письменницю її друзі на творчій зустрічі у Голосіївському мануарі 12 травня “Ясно, як у щасливій сльозі”.

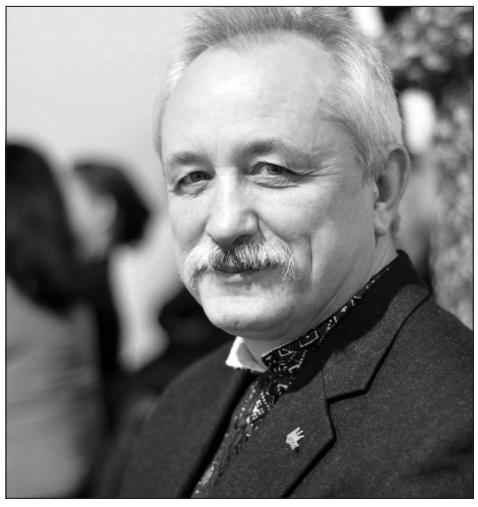

Василь Куйбіда, письменник, знаний як політик, громадський діяч, науковець. Народний депутат України 5-6 скликань, відзначений Народною Шевченківською премією 2024 за поетичну книжку “Мерехтіння” (2023), що вийшла у видавництві “Саміт-Книга”.

Ось думка про творчого побратима письменника **Євгена Барана**: “Ніхто не знає, чому слово проростає, як і даремні усі пояснення, чому воно вмирає. Приходить така пора.

Людина уміє усе пояснити, але не вміє прийняти і усвідомити приходу і відходу як факту індивідуальної біографії. Василь Куйбіда запам’ятався як міський голова Львова, міністр чогось-там і голова Народного руху. Нині, коли всі політичні вершини за плечима, Куйбіда все настирніше нагадує, що він починався як поет. Бо все добре знає, все розуміє і за все заплатив ціну по-гамбурзькому рахунку.

Народна премія Шевченка, попри все людське у ній, таки є альтернативою до Національної, яка попадала то в спілчанські руки, то пен-клубівські, то, нарешті, в невідомо-чиї “хаотіческіє”. І Куйбідівська Шевченківська народна ще одна спроба втримати планку естетичних снів. Василь у своїх віршах намагається згадати епоху Богів, на яких хотів бути схожим, і може би все вдалося, якби не клята політика.

Але і це він знає, інакше б не писав:

Страшно, мабуть, тому, що поволеньки
Все повертається на старі місця,
І непотрібні крила, в яких іще
теплиться небо,
Згадують щемкі доторки хмар.
(“Чому страшно?”).

На презентації книжки “Мерехтіння” 19 квітня доктор історичних наук, поет **Павло Гай-Нижник** сказав: “Ця збірка об’єднує поезії, які несуть духовність. Автор намагається знайти відповідь, що таке вічність, життя, любов. Втілює філософські думки в поетичному слові”.

“Нечасто буває, коли людина, що досягла вершин в тій чи іншій сфері діяльності, реалізує себе у творчості як потужний поет, – підкреслив голова Національної спілки письменників України **Михайло Сидоржевський**. – Поезія Василя Куйбіди – це і громадянська лірика, і філософська. Автор був на вершині влади, але намагається знайти відповіді на прокляті питання дійсності. Що є людина, буття. Це публіцистика найвищої проби, намагання осягнути дійсність та філософію життя”.

Директор Інституту української мови, доктор філологічних наук **Павло Гриценко** прочитав збірку ще в рукописі та написав вступ. “Читаючи, постійно повертаєшся назад, бо глибока і незвична поезія щоразу вимагає осмислення. Узвичаєне слово наповнюється новими смислами і зв’язками. Штовхає до розмислів, відкриває раптом щось нове – це найвища ознака поетичного стилю і збірки”.

Як зауважив доктор педагогічних наук, професор, академік, перший заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка **Георгій Філіпчук**, “шанувати сучасних поетів має бути нашою чеснотою”. Василя Куйбіду він знає з кінця 1980-х років, тож відзначив його глибинність та відданість українській ідеї.

“Ця книга не дає відповідей, вона є запрошенням пройти дорогами, якими я проходив, і порозмірковувати. Ці думки не просто дотик до вічності, це вклад у вічність, спроба вплинути на неї”, – сказав автор “Мерехтіння” поет **Василь Куйбіда**.

Письменниці Антонії Цвід звання лавреатки Народної премії імені Тараса Шевченка 2024 присуджено за книжку “Таємниці Тараса Шевченка”.

“Насамперед прийміть мою вдячність і доземний уклін за весь той огром вітань з народною премією імені Тараса Шевченка, якою відзначена моя остання книга письменницьких розвідок “Таємниці Тараса Шевченка” з урахуванням попередніх моїх книг (романів у трьох книгах і поезій), присвячених намаганню звільнити нашого Кобзаря від шкаралущі ідолопоклонства, нав’язаного ще совком, а також відомими вам вкидами щодо його орієнтації тощо, що й сподвигло мене, поетесу, лірика, на такі багаторічні дослідження і написання прозових творів, – розповіла на своїй сторінці у фейсбуці **Антонія Цвід**.

Спроба відтворити правдивий образ Поета як живої людини, відкрити нові, невідомі сторінки з його життя, які глибше розкривають його образ і наближають до глибшого розуміння його сутности – ось основна мета моєї праці. Мої концептуальні підходи суголосні з поглядами Є. Сверстюка, який сказав: “Не ідеалізуймо й не обожнюймо Шевченка, але пам’ятаймо, що він – душа нашого народу”. А також з думкою дисидента Л. Плюща: “Культурі ж треба робити свою справу, відкривати Шевченка, його глибини й вершини, очищати від намулу й бронзи ідолопоклонства, бесідувати з ним сучасною мовою”.

Ці слова послужили відправною точ-

кою для моїх досліджень. І, повірте, я не так безстрашно йшла на все це, насправді боялася! Знала, що це вперше. Що може викликати несприйняття. Нападки відомих шевченкознавців. А все ж ішла своєю дорогою, бо мною водило головне: люди повинні і мають право знати те, що від них закрито. Було всякого. І заперечення і благоговіння. А нам своє робить!

Вдячна тим, хто так само мужньо підтримував мене на цьому моєму шляху. Перший – це відомий всім академік, керівник Інституту літератури АН України **Микола Жулинський**, академік Петро Кононенко, академік Василь Кремінь, такі старійшини шевченкознавці, як Василь Яременко, Михайло Наєнко, Сергій Гальченко, шевченківські лавреати Павло Мовчан, Любов Голота, Герой України Анатолій Паламаренко й інші достойники. Трикнижжя “Возлюбленик муз і грацій” 2017 року було номіноване на найвищу нагороду держави Національну премію імені Т. Шевченка.

Гадала, все закінчиться трилогією. Але, дякуючи вам, шановні мої читачі, які засипали мене запитаннями після виходу трикнижжя, праця моя тривала і вилилася в доповнене перевидання, над останнім з них працюю і досі.

Працюючи над розширенням свого трикнижжя (що вилилося в ще один – четвертий роман) відкривала все більше не лише маловідомих архівних матеріалів, по-новому вивчала листування, а й збирала останні маловідомі чи й невідомі версії біографів Шевченка в пресі, в Інтернеті, в часописах – те, чого немає в жодному архіві. Намагалася вивчати ці версії, опираючись на листування, спогади сучасників Поета тощо. Зрештою вирішила, перш ніж вийдуть мої доповнені романи, всі ці зібрані невідомі чи маловідомі версії, навіть ті, які йдуть врозріз з офіційним шевченкознавством, видати під однією палітуркою книги письменницьких розвідок “Таємниці Тараса Шевченка”. Насмілилася, хоч знала — кусатимуть. Але бажання донести до народу ці свої знахідки взяло гору! Адже кожна версія має право на існування. Ось вам і народне визнання! Це найвища оцінка, яка може існувати в світі – народна. Ось чому така дорога мені ця нагорода.

Я не буду тут оповідати всю книгу, кому цікаво, той почитає.

А хочу висловити щиру вдячність голові поважного Журі премії видатному поету сучасности, політику, історику, філософу і просвітителю, голові Товариства “Просвіта” Шевченківському лауреату **Павлові Мовчану** і всім високоповажним членам Журі, які так високо оцінили мою працю, мою сміливість, мою творчість.

Висловлюю також свою велику вдячність академіку **Василю Кременю**, який написав переднє слово до книги, і зазначив, процитую: “”Таємниці Тараса Шевченка. Неймовірні історії кохання” – знакова в сучасній літературі книга, що фактологічно відтворює особистий світ Тараса Шевченка, його перемоги та поразки, а також епоху, у якій він жив і творив. Це – безперечне явище не лише в українській літературі, а й у царині шевченкознавства. Ця книга, як на мене, має бути в бібліотеках шкіл та інших культурно-освітніх закладів, аби формувати в молоді та юнацтва цілісне уявлення про українського Пророка як не про ідеальну особистість, а людину...”

Передмову до книги написав професор і шевченкознавець **Віктор Жадько**, який справедливо вказав: “На такий пошук треба відважитися, бо після того, коли в архівах і творчих доробках Поета мали місце лише здогадки про емоції – Тарас затаював поривання душі, а Антонія Цвід їх розсекречує... Послідовне, крок за кроком, дослідження біографії Шевченка в найтіснішому зв’язку з його творами у книзі А. Цвід розкриває далеко цікавіший, повноцінніший образ Поета у ставленні до чарівних, на його небайдуже серце, жінок, особливо, яких покохав, ніж той, що до нього звикли раніше”. Дякую за це.

Друзі, я зробила все, що могла. Попереду ще видання багатотомної шевченкіани – романів нон-фікшн, що постали на основі відомої вам трилогії і цієї нової книги письменницьких досліджень. Я в роботі, в дорозі і не маю часу озиратися назад.

Лише Бог всьому суддя. А ще – майбутнє.

Лише б здобути нам таку бажану Перемогу! Миру вам всім і благополуччя! Низький мій уклін вам всім!”.

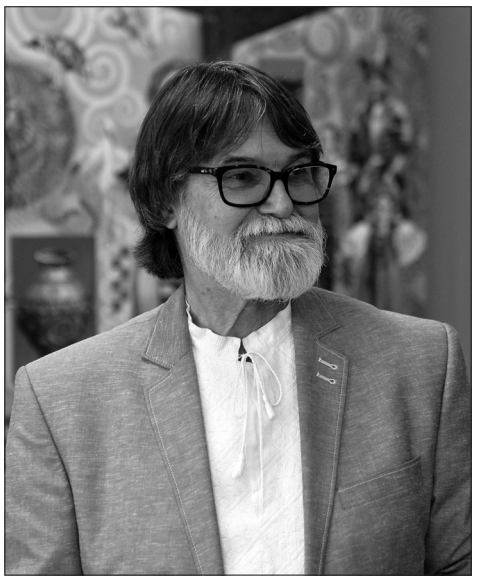

Заслуженому художнику України Юрію Нагулку Народну премію імені Т. Г. Шевченка 2024 присуджено за проєкт “Код нації”, за унікальну творчість останніх років (2019–2023), у якій видатний митець сучасності філософськи осмислює виклики часу і наше буття у ньому.

“Всі наші негаразди і всі наші радості, насправді, в нашій голові, – вважає **Юрій Нагулко**. – Не зовні, довкола нас, а в нашому мозку. І що ми впустимо в нашу голову, те й тисне на наші почуття, приносить нам миті щастя, а чи безрадісний час скніння в потоці лихих бачень. Однакові події впливають на різних людей часто діаметрально. Хтось лякається і ховається в свою внутрішню мушлю, втрачає волю. А хтось раптом починає діяти потужно, розкриває свій, до сих пір прихований, духовний потенціал. Хтось змилостивиться над жебраком, чи людиною, у якої війна відібрала все, і поділиться останньою копійки. А хтось і з мільйонів, які тратить на дорогі авто, непотрібну нерухомість у різних країнах, виділить скнарну суму на військо, і трусить квитанцію, неначе подібно євангельському Закхею, віддав половину знедоленим, і вчетверо тим, кого обібрав. Все, що ми впускаємо в своє серце, і є, на той момент, нашою суттю, бо ми духовно переплавляємось в емоції, пливемо в потоці почуттів. Страх робить нас слабкими, любов — незборимими. А чи можна розсудливо діяти в нестерпним умовах, і, утримуючи в собі спокій, допомагати комусь, хто, неначе утопленик, хапається в істериці за все, що довкола. Можна. Бо опертись можна на меч, і ніколи на мотузку”...

“Живопис Юрія Нагулка – це підручник з історії України-Руси, написаний фарбами душі справжнього патріота. Своїми картинами він прокладає духовний шлях у вільний цивілізований світ крізь незчисленні мінні поля, закладені імперіями і манкуртами. Для автора філософія меншовартості – це філософія аутсайдерів, що до сьогодні не витягли свій розум із липкого болота часів совєцького “братерства”. Усією своєю творчістю художник промовляє: Україна більше не провінція! А те, що будується потом і кров’ю, прагненням волі, неймовірним героїзмом, рано чи пізно досягає мети.

Широким, сміливим, динамічним, ледве торкаючись пензлем мазком мастихіну майстер виліплює форму, створює фактуру, використовує несподівані кольорові і тональні контрасти, протиставляючи гарячі і холоді тони у своїх величезних полотнах, дивуючи глядачів своїм просторовим мисленням, емоційним напруженням душі” *(Михайло Жайворон)*.

Розповідь про Ю. Нагулка на стор. 10.

За матеріалами відкритих джерел

Українське відродження в Миколаєві

Лілія ПОЛКОВНИЧЕНКО,
завідувачка бібліотеки-філії № 18
ЦМБ ім. М. Л. Кропивницького
м. Миколаєва, голова
ГО “Вітовське українське товариство”

Нещодавно в бібліотеці-філії № 18 ЦМБ ім. М. Л. Кропивницького міста Миколаєва зібрались просвітяни, одні із перших учасників українського відродження на суднобудівному заводі “Океан”, люди, які починали відроджувати мову, літературу, українську культуру у 90-ті роки.

Зустріч відбулась у рамках проєкту “Невідомі сторінки історії рідного краю” та роботи краєзнавчого інформаційного центру “Край”, що діє в бібліотеці. В історичному лекторії **Олега Матіюка** та **Галини Кукуровської** згадували просвітян міста, говорили про історичне значення їхньої просвітницької роботи.

У надрукованому конспекті Олега Георгійовича зазначено багато імен просвітницьких діячів, що вірили в Україну, підтримували та виборювали її незалежність, їх більше сорока. Патріоти боролись за українське відродження, починаючи з 1986 року, одним із поштовхів стала Чорнобильська трагедія, наголошує Олег Георгійович.

Борис Мороз проживав на проспекті Корабелів, активно відстоював українську справу будучи двічі депутатом міської ради Миколаєва. Інженер відділу головного механіка суднобудівного заводу “Океан”, один із перших організаторів Товариства української мови (“Просвіти”) в місті, учасник святкування днів козацької слави на Запоріжчині та Миколаївщині у 1990–1993 роках. Організатор НРУ на Миколаївщині. Організатор та виконавець встановлення пам’ятника жертвам Голодоморів У Миколаєві. Відстоював українську справу у ЗМІ.

Віктор Спиця – інженер, керівник підрозділу центральної лабораторії заводу “Океан”, голова осередку Товариства української мови на заводі, один із засновників Товариства української мови в місті (“Просвіти”) та області, учасник першого та другого з’їздів “Просвіти” в Києві, один із засновників і учасник НРУ в Києві, учасник Революції Гідності в Києві у 2014 році.

Михайло Курінний – головний режисер Миколаївського театру драми та музичної комедії, який донині замовчуваний у театрі, головний режисер театрів у Луганську, Луцьку, Хмельницькому, Ужгороді. Працював у школах Корабельного району. В одній з них створив гімн, а в іншій був режисером дитячої театральної студії. Учасник святкування днів козацької слави на Запоріжчині та Миколаївщині в 90-х роках. Готував з учителями виставу в школі № 54 про Божий суд над совєтськімі керівниками, що влаштували Голодомор 1932–33 рр. Залишилась його рукописна збірка гуморесок тощо.

Ростислав Богданович – краєзнавець, учасник заводського народного хору, учасник “Просвіти”, НРУ в Корабельному районі, розповідав у школах про історію Вітовщини.

Сам **Олег Матіюк**, інженер-конструктор, у 1989 році разом із Віктором Спицею та Борисом Морозом організували Товариство української мови (“Просвіту”) на заводі “Океан”. Учасник обласної та міської організацій “Просвіти”, делегат другого з’їзду “Просвіти” в Києві, учасник днів козацької слави на Запоріжчині та Миколаївщині у 90-х роках. Публікації Олега Георгійовича щодо українського відродження на заводі “Океан” надруковані в газетах “Літературна Україна”, “День”, “Слово”, “Слово Просвіти”, “Аркасівська вулиця”, “Український південь”.

Надія Архипенко – бухгалтерка ПТУ заводу “Океан”, просвітянка Корабельного району з початків. За безпосередньої участі Надії Іванівни були створені церковні громади та відкриті церкви Київського патріархату в Миколаєві. Вдома у пані Надії проживала Слава Стецько – голова ОУН, депутатка Верховної Ради України, легендарна постать. Зараз пані Надія волонтерка. На Вербну неділю у храмі Св. Петра і Павла (Балабанівка) отець Іван оголосив, що завдяки їй Союз Українок Америки передав через церкву на ЗСУ 17 тис. грн.

Перші учасники українського відродження на заводі “Океан” і в Корабельному районі: Володимир Іванович Лелик, Анна Станіславівна Скрипка, Михайло Іванович Курінний, Ростислав Миколайович Богданович, Ніна Іванівна Царинна – журналістка, проживала в Корабельному районі, почала видавати нелегальну газету “Чорноморія”, Микола Миколайович Ворошилов – керівник українського народного хору при будинку культури Миколаївського глиноземного заводу, Любов Сергіївна Шулешко, Павло Григорович Росошинський, Галина Андріївна Кукуровська, Володимир Михайлович Андрієвський, Тарас Григорович Кривоус, Віктор Степанович Мних, Микола Павлович Матвєєв, Микола Григорович Меркулов, Ганна Степанівна Шаховал, Надія Степанівна Огренич, Валентина Василівна Сорока, Анжела Миколаївна Шишман, Володимир Михайлович Зубик та інші.

Галина Кукуровська розповіла про свою просвітницьку роботу на заводі та заспівала українську пісню. Галина Андріївна, активна просвітянка заводу “Океан”, Корабельного району від початків і до сьогодення. Разом із членами осередку вітала на заводі В’ячеслава Чорновола, багато сил віддавала українському відродженню під керівництвом Віктора Спиці.

На заході були присутні члени Вітовського українського товариства, голова ГО “Народний рух” Олександр Малицький, голова ГО “Меморіал” Юрій Зайцев, члени колективу народного ансамблю української пісні “Вітовчани” Віктор Попозогло та Людмила Артеменко, голова “Союзу українок Миколаївщини” Надія Архипенко, краєзнавець, письменник, будівельник за фахом Анатолій Андрєйченко, голова ГО “Миколаївська громадська рада” Геннадій Гончаровський, просвітянка Любов Шулешко та інші.

Микола Матіюк, вчитель, директор школи № 1 імені Олега Ольжича. Активіст українського відродження, засновник та керівник ОУН (Плав’юк) у Миколаєві. Другим приєднався разом зі школою як колективним членом “Просвіти” до співпраці з Миколаївською “Просвітою” після школи № 40. Великим його досягненням є сучасна назва вулиці та школи імені Олега Ольжича.

Захід відбувся за ініціативи організації голови ГО “Просвіта” Миколаївщини” в Корабельному районі Олега Матіюка та голови ГО “Вітовське українське товариство” Лілії Полковниченко.

“Він звертається до духовних основ світу у пошуку відповідей на вічні філософські питання про сенс буття і місце людини у ньому”.

Художній код Юрія Нагулка

Михайло ЖАЙВОРОН,
м. Житомир

Є люди, з якими завжди хочеться зустрічатися. Є місця, до яких прикипає душа. Є художні полотна, від яких вибухає уява і яких не можна забути.

Коли я вперше натрапив на інтернет-сторінку художника Юрія Нагулка і побачив його авторські роботи, то відчув: так може писати лише великий Майстер. Крізь його картини на мене, здавалося, дивилися Сам Господь і вся Україна, де у просторі губився час, у якому розчинялося минуле, сьогоднішнє і майбутнє. Ці картини вражали, збуджували, не давали спокою... До того ж були настільки співзвучними моєму світобаченню, що мимоволі ставали ілюстраціями до цілої низки власних віршів, які час від часу оприлюднював у Фейсбуці.

Десь глибоко у душі відчув, що Юрія Нагулка послав мені сам Господь як художника для моєї нової поетичної “Білої книги пророцтв” (2019), яку саме готував до друку. Дякую долі, що так і сталося: це видання, як згодом і наступна збірка поезій “Гніздо висоти” (2021), всуціль проілюстровані Юрієм Нагулком.

Тоді ж виникла ідея щодо проведення у Житомирі персональної виставки всесвітньо відомого художника. Попервах мало вірилося, що Майстер такого рівня погодиться на виставку у провінційному місті, оскільки в Україні було всього кілька його виставок, і то переважно у столиці, зокрема у Національному заповіднику “Києво-Печерська Лавра”, “Музеї історії міста Києва”, Навчально-науковому інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Відтоді, коли Юрій Нагулко вперше представив публіці свої роботи у далеких 90-х на персональній виставці у місті Южноукраїнську, де свого часу заснував галерейне товариство “Гард”, він створив величезну кількість оригінальних творів, провів понад 70 персональних виставок по всьому світу, найпомітніші із яких – у Метрополітен музеї, Національному мистецькому клубі (Нью-Йорк, США), у Парижі, у залах Парламентської Асамблеї Ради Європи (Страсбург)... Його роботи зберігаються у музеях і картинних галереях Флоренції, Риму, Венеції, Парижа, Берліна, Амстердама, Нью-Йорка, у численних приватних колекціях. А тут – я і Житомир!

Юрій Нагулко відповів по-сократівськи мудро, сказав, що подумає над цим, а я зі свого боку пообіцяв надати необхідну інформацію щодо організаційних заходів.

Про цю пропозицію я розповів житомирському бізнесменові і меценатові, директорові “ГнатюкАртЦентру” Олегу Гнатюку, який опікувався культурно-мистецьким життям регіону і доклав чимало зусиль для створення у Житомирі одного з найбільш помітних культурних центрів в Україні. Як на мене, робив і робить це він пристрасно, віддаючи усю свою душу, – і не без успіху.

Не вдаючись у деталі подальших перемовин, ми побували в гостях у художника, який на ту пору жив і творив неподалік Києва, де сама природа і тиша надихали на творчість.

Юрій Нагулко зустрів нас надзвичайно привітно, запросив до будинку, який, власне, можна було назвати справжньою картинною галереєю, музеєм, – як завгодно. Тут на полотнах оживали Святі, що наче зійшли з ікон, афонські Отці і Старці, густе велелюддя персонажів усіх часів і епох... Здалося, на картинах був присутній дух великих майстрів живопису Леонардо да Вінчі, Ель Греко і Рембрандта, Рафаеля і Веласкеса, Джорджоне і Тиціана...

Живопис Юрія Нагулка справді багатомовний, своїм світлом він проникав у найпотаємніші закутки серця. Усі персонажі і предмети, що потрапили у семантичне поле цих картин, ніби оживали і породжували цілі світи. Особливо вражали монументальні полотна на сакральні теми, з біблійними, євангельськими і церковними сюжетами. Та про що б не були усі вони – у кожній вловлювався невидимий зв’язок поколінь, єдність українського роду і сила духу творців своєї історії.

Юрій Нагулко слово своє дотримав – зателефонував через кілька днів, а за тиждень потому приїхав до Житомира. Ми оглянути виставкові зали арт-центру, що охоплювали 550 квадратних метрів активної площі, художні галереї, крамницю місцевих сувенірів, відвідали художню школу для дітей... Я хвилювався чи не найбільше, бо сам заварив цю кашу, а тепер мав і розсьорбувати. А раптом не сподобається? А раптом занадно скромно у порівнянні із тими залами, де, зазвичай, донедавна проходили його виставки? Але все склалося щонайкращим чином. Юрій Нагулко щиро порадів за подвижницьку працю організаторів арт-простору у Житомирі, зокрема, автора мистецького проекту Олега Гнатюка, виконавчої директорки Тетяни Пелех та всього колективу й охоче пристав на мою (а тепер уже нашу спільну) пропозицію влаштувати персональну художню виставку.

А на другу річницю закладу, 2 листопада 2019-го, відбулося її урочисте відкриття під промовистою назвою “Код нації”. По правді: для житомирян та гостей міста то була воістину грандіозна культурно-мистецька подія.

Про широку зацікавленість публіки живописом геніального художника свідчило хоча б те, що згодом, після чотирирічної перерви, на теренах житомирського GnatyukArtCenter була проведена ще одна, не менш важлива виставка картин, під назвою “Небокраї Юрія Нагулка”, де були представлені роботи останнього часу. Згодом я натрапив у соцмережах на такий відгук однієї із її відвідувачок Вікторії Краснопір: “Зайшла все ж таки... Викроїла час. І... він зупинився. Юрій Нагулко – це не художник, а художньо-філософське явище... Виставка дуже різнопланова, кожен знайде своє полотно і колір, що відгукнеться ізсередини. Пощастило познайомитися та поспілкуватися із самим Художником. Крутий, повірте мені!”.

Такі картини Юрія Нагулка, як “Батурин”, “Переяслав”, “Степ”, “Село” та багато інших, об’єднують українців сьогодні. Бо що вони без минулого? Хіба можна цінувати волю, не знаючи плати за неї? Душами мучеників здіймається у небо “Батурин”. Такі несхожі люди з різних верств, різного достатку! Кожен зі своїм світовідчуттям. Всі вони поклали свої душі за щойно відкриту їм Істину. Нічого ціннішого за волю на цій землі немає.

Нема чоловіків у “Степу”, немає їх і в “Селі”, бо війни нескінченно покривають плин нашого буття. А війни – діло чоловіче, звитяжне, шляхетне і козацьке, а часто-густо – і селянське.

Іноді здається, що разом із автором картини пише сердитий спекотний вітер і далекі, нечутні звідси, громи війни... Вітер то стихає, м’яко погладжуючи полотна жарким теплом свого видиху, то різко кидається на нього невидимими грудьми, розганяючи у всі боки сонячних зайчиків... Художник пише життя в Україні. За садом сонце заливає спекотним світлом долину, золоті плантації соняхів, охристу стерню скошених хлібів, зелену траву смарагдового лугу зі зграйками верболозів і верб. Небо чисте і сяюче, що аж очі болять від погляду.

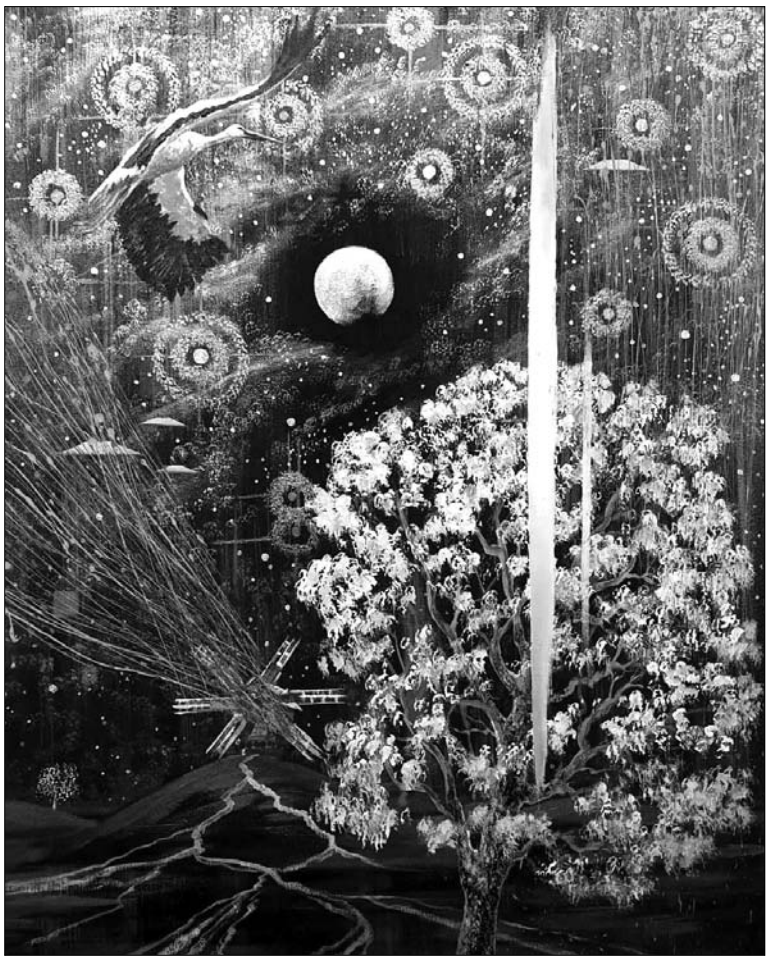

Гупають у саду дозрілі яблука та груші. І мовчать цикади... Українське літо, що тримається зусиллями воїна-захисника (“Серпень”, “Сонячна сторона”, “Три поля”, “Жнива”).

Як і притаманно натурі художника, він зазвичай розфарбовує землю і небо у світлі та яскраві тони. Характерна з цього погляду монументальна картина “Чумацький шлях”, де зорі переливаються усіма кольорами веселки, утаємничено підморгує українцям Альдебаран і неймовірно сяють Стожари. На землі нібито панує тиша, міста і села поринули у спокій. Але це лише тому, що не сплять в окопах українські воїни. Бо вік, який настав, як ніколи, потребує мужності і твердости ходи вічним Чумацьким шляхом.

Ледве торкаючись широким, сміливим, динамічним мазком мастихіну майстер виліплює форму, створює фактуру, використовує несподівані кольорові і тональні контрасти, протиставляючи гарячі і холоді тони у своїх грандіозних полотнах, дивуючи глядачів просторовим зором і мисленням, емоційним напруженням душі.

А ще Юрій Нагулко за натурою лірик і романтик. Він звертається до духовних основ світу у пошуку відповідей на вічні філософські питання про сенс буття і місце людини у ньому. Слід визнати: у сучасному суспільстві уже мало хто, крім митців, береться за пошук Істини, яка, наче факел, обпікає руку саме того, хто його несе. Чи не тому біля його художніх картин глядачі відчувають благоговійне світло таємничої сили, що вливається у їхні серця.

Навіть у цій, здавалося б, вічній темі Юрій Нагулко залишається вірним сином своєї праотчої землі. Його персонажі кров’ю і потом здобувають волю, бережуть віру в апостольській традиції, бо вони підсвідомо пам’ятають історію Самуїла і Саула. Бог спрямовує, Богородиця Покровою береже народ України. Так було, так є і так буде!

Та про що б не промовляли усі ці полотна – вони наскрізь українські духом, у кожній із них присутній генетичний код нації, крізь них прозирає історія України. Незборимий дух поколінь витає у його картинах, а художні образи сповнені прагненням волі, любові і пізнанням честі не коритися ворогові у борні за свою свободу. І це особливо актуалізується у наш історичний час, коли українці відстоюють свою незалежність у кривавій війні з російським агресором.

Хто любить Україну, той робить усе можливе, аби вона була вільною і жила в осередку свободи. Світоглядна позиція Юрія Нагулка не приймає пустобрехів, ухилянтів і крадіїв, хоча Україна терпить таких до пори. Вона чекає, і чекає народ. Чоловік, який відмовився захищати свій рід, – хто він, якого племені? Такі роздуми навіюють полотна “Скарби”, “Три поля”, “Сакральна Україна”, “Час війни”.

Юрій Нагулко – неперевершений майстер відтворення генетичної спіралі часу. Він ніби минулий, але водночас і теперішній, який засвідчує: ніщо нікуди не зникає. Він з нами. Він нас супроводжує, а ми супроводжуємо його. І треба мати хист не лише зберігати час у собі, але й вміти це відтворювати. Художник вміє. І вже не глядач споглядає картину, а картина зазирає у найпотаємніші закутки людської душі. Така сила справжнього мистецтва.

Є ще не менш важливий штрих до портрета художника: наближення етичного й естетичного начал у його творчості, надзвичайно серйозне ставлення до творчості, розуміння мистецтва як морального подвигу.

Я не мистецтвознавець, проте маю повне право сказати: картини Юрія Нагулка – це найбільш вражаюче, що до цього довелося бачити серед многоликості сучасного живопису. Нагулко стоїть ніби окремо, але не над усіма, бо над усіма – лише Господь. До таких картин, як до чистих джерел, хочеться повертатися і повертатися, осмислювати світ і себе і, як каже сам художник, молитися і працювати. І ця праця достойно поцінована: нещодавно рішенням журі з присудження Народної премії імені Т. Г. Шевченка Юрій Нагулко став її лавреатом. Власне, і без цього художник завжди був народним, таким і залишається у кожному поруху пензля і серця.

Мовно-культурний світ кладовищ

Не другорядні роздуми і напутливість нині сущим і прийдешнім поколінням українців

Іван ЗАБІЯКА,
науковець, історик, лінгвіст,
громадський діяч,
м. Київ

Очевидно, ніхто не заперечуватиме, що кладовища, давні поховання, розташовані на території України, – українські, тобто належать Україні, мають пряму до неї приналежність.

Говорити про кладовища в плані національних чи релігійних традицій – швидше за все, це прерогатива науки і церкви. Хоча незаперечною загальною традицією є попри все наведення там порядку. І це в усьому світі так. Але в Україні впорядкованістю навряд чи яке кладовище може похизуватися. І це теж традиція. Центральні алеї великих міських кладовищ ще підтримуються в належному стані, порядку, якщо не родичами померлого, то працівниками відповідних служб. Але віддалені могили переважно занедбані. Працівників не вистачає, щоб навести лад на всій території. Це про міські кладовища. А що вже казати про сільські?.. Позаростали не лише кущами, а й височезними деревами. До деяких могил дістатися або досить складно, або практично неможливо.

Свого часу я пропонував колишньому голові сільської ради мати в сільраді штатну одиницю, яка б відповідала за порядки на кладовищах, за розташування нових поховань. На території сільрад є по п’ять і більше лише діючих кладовищ, не кажучи вже про поховання часів німецько-совєтської війни і, можливо, й попередніх воєн, поховання часів хуторного життя України. Адже кожен хутір мав своє кладовище. Зараз мало хто знає про існування таких та знаходження їх. Про будь-який догляд і мови немає. З кожним роком все нижчають і нижчають горбики могил. Заростають бур’янами, чагарниками, деревами. Чи це в ярах, чи в інших місцях. Розорюються могили, які, можливо, мають неоціненне значення для історії краю, держави загалом.

Та все це, як на мене, загальновідомі речі. А якщо так, то тим більше прикро, що ми про це знаємо, бачимо, стикаємося на кожному кроці і майже нічого не робимо. Це велика помилка, що людина, помираючи, повністю відходить від нас. Тіло – так. Воно тлінне. Наші покійні родичі, якщо не завжди, то в скрутні, відповідальні моменти разом з нами. Вони знають, що тут робиться. Не раз доводилося пересвідчуватися в цьому. Але це інша тема.

У кожному селі є люди, які знають, як навести порядок у тому ж таки селі, в державі; знають, як треба в тій чи іншій ситуації діяти Президентові, Прем’єру, міністрам. І досить часто вони мають рацію. Але взяти сокиру й вирубати, прибрати узбіччя навіть біля чи навпроти свого двору, своєї землі, на тому ж таки кладовищі, взяти косу й викосити бур’ян, не кажучи вже, щоб організувати кілька чоловік на таку справу, – великий знак питання.

Трохи більше року тому померла близька мені людина. Рідні поставили, правда, помірно дорогий пам’ятник, облаштували могилу плиткою. Зроблено красиво, добротно, з любов’ю – руками сина. Адже він будівельник. Хіба шкода коштів для близької, рідної людини? Останні віддаються!

Я бачив не лише на київських кладовищах, а й у невеликих містах, де на облаштування могил вкладено величезні кошти. Неймовірно величезні! Для чого, питається? Кому це потрібно? Померлому? Великий сумнів. Що цим хочуть сказати ті, хто це робить? Проявляють таким чином любов до померлого? Любов треба віддавати живим, а померлим – пам’ять про них. Але не десятками квадратних метрів бетону, граніту, мармуру. Можливо б, краще було, якби ці кошти в тій чи іншій формі віддати нужденним, хворим, які не мають можливості придбати ліки, оплатити за операцію, врятувати таким чином комусь життя. Віддати, врешті-решт, на наукові, духовні потреби, на видання книжок талановитих авторів... Непросте питання.

Але є питання, яке, на наше переконання, стосується всіх. Питання, яке має абсолютно безпосереднє відношення до духовності. Маю на увазі документування кладовищ (оскільки мова про них). Адже кладовища – це не лише місце поховання померлих. Це місце водночас минулого й майбутнього. Минулого як історії, а майбутнього – як кожного з нас і, як це не парадоксально, держави в цілому. Саме так, кладовище варто розглядати як своєрідний державний архів.

Кожним похованням ми створюємо документ, навіть комплекс документів, який складається з надмогильного знака (пам’ятника, хреста) і відповідного надпису на ньому чи зображення якихось знаків, символів, в яких закладено і смислове, і енергетичне навантаження.

Кажуть, що кладовища – це своєрідні міста мертвих. Насправді – не таких уже й мертвих. Кладовища живуть своїм життям. Воно відмінне від нашого, воно дещо лякливе, від того й боїмося ходити вночі, бо таки ж там є життя. Могили промовляють до нас своїм місцем поховання, надписами на намогильних плитах, пам’ятниках і самими пам’ятниками і є своєрідними культурологічно-етичними та іншими пластами в житті суспільства.

Зовнішній вигляд могили залежить від рівня як загальної культури, так і внутрішньої духовності кожного громадянина чи громадянки. І від того, як і чим облаштована могила (бетоном, мармуром, обсаджена барвінком, іншими квітами тощо), як доглядається, залежить і пам’ять про цю людину, і ставлення до неї з боку рідні, суспільства. Останнє стосується і могил та поховань визначних людей.

Є, здається, безкінечна кількість типів пам’ятників, та хоча й рідко, але таки трапляються однакові. Так само є безкінечна кількість і надписів, але є й типові.

Кожен надпис виражає глибину душевного болю, спричиненого смертю близької людини, яка була чоловіком, батьком, сином, онуком... (дружиною, матір’ю, дочкою, онукою...).

Кожен надпис суто індивідуальний, персональний по факту, але більшість із них глибинні за змістом. У них закладено не лише виражальну функцію, а й філософію життя, його суть. “Забыть нельзя – вернуть невозможно”, – написано на надмогильному пам’ятнику. Четверо слів, а скільки інформації, скільки душевного болю, відчаю, безпорадності!

Думаю, що в такому випадку кожне кладовище є своєрідною “книгою” таких і подібних висловлювань.

Чомусь раніше звертав увагу лише на зміст написаного. А прочитав оте “Забыть нельзя – вернуть невозможно” – і штриконуло: чому ж викарбовано чужою мовою? Невже, наприклад, на польських кладовищах на пам’ятниках написано не польською, а чужою мовою?

В інших країнах таке практично неможливе. В інших країнах чужою мовою може бути надпис про людину, яка мігрувала в цю країну, померла, і рідні фіксують її представником тієї нації, якої вона була. Чому ж українці від діда-прадіда на своїй землі документують своїх предків не українцями?

Усе життя, скажімо, він був для оточуючих Михайлом, а помер Міхаілом, був Олександровичем, а став Алєксандровічєм; всі її знали як Одарку, а померла – стала Дарією, Палажка – Пєлагєєй. І таких прикладів дуже й дуже багато. Чим керуються люди, коли чинять саме так, сказати важко. Тут і елементарна байдужість, і какаяразніца, і он так само на інших і море подібних варіантів.

На Куренівському кладовищі можна побачити багато надписів незрозумілою мені мовою. Кажуть, це поховання людей єврейської національності. Так, вони не соромилися на ідиші чи івриті карбувати на надмогильних плитах. Із самоідентифікацією тут все нормально. А от українцям ідентифікувати себе українцями – соромно чи як?

Звичайно, це воля й бажання кожного. І саме ці воля й бажання є своєрідним лакмусовим папірцем рівня духовності, культури тих, хто подавав, диктував цей надпис. Факт ніби й незначний, але він здійснений на досить тривалий час. І якщо їх багато, то це вже тенденція і явище, це може стати неприємним, якщо не катастрофічним, прецедентом, коли вивчатимуть за надмогильними надписами, якою мовою говорили в тому чи іншому регіоні, якої національності населення тут поховано.

Некрополезнавці чомусь не акцентують на питанні мови надписів. Фактично цими надписами робиться велика ведмежа послуга майбутньому України, практично підрубується чи (якщо вони україномовні) не підрубується національне коріння на території України. Але за будь-яких обставин соціологія тут не утішна для України. А тим більше, якщо це робиться в той час, коли московські чоботи топчуть нашу землю, московські снаряди, кулі вбивають наших захисників, мирних жителів, руйнують їхні будинки, хати, школи, заводи тощо. Через якийсь час сусіди можуть сказати нам, що це їхня територія, мовляв, подивіться на надмогильні пам’ятники, адже там написано переважно їхньою ж мовою. Не дай, Боже, щоб так сталося! Але нам треба не дати, щоб так сталося!

Навряд чи варто (а, можливо, й варто) вирішувати мовне питання на надмогильних пам’ятниках на законодавчому рівні. Швидше за все, має бути щось рекомендаційного характеру просвітницького змісту. Це – питання загальної культури. Самі ритуальні служби, підприємства, де виготовляють пам’ятники і роблять надписи, очевидно, також повинні цікавитися, спрямовувати клієнтів у цьому питанні. Адже в штаті є дизайнери, художники і досить часто високого рівня, які мають не формально приймати замовлення і обговорювати лише проєкт пам’ятника. Правда, ці так звані фірми переважно російськомовні. І тут, можливо, й повинні долучитися державні установи, які дають дозволи на діяльність таких служб. І мовне питання повинно бути одним із пунктів умови їхньої роботи. Шукати й знаходити вихід із ситуації треба обов’язково.

Чужомовними текстами ми принижуємо себе, принижуємо державну мову, принижуємо державу. Цим самим ми й виставляємо себе такими, що неспроможні висловлюватися своєю мовою, тією мовою, яка входить у трійку світових мов за мелодійністю, маючи при цьому понад двісті тисяч слів і їх форм. Демонструємо особисту низьку культуру, відсутність як власної, так і загальнонародної гідності, тобто в значній мірі недолугість...

Був свідком однієї розмови. Вона не стосується мови на надмогильних пам’ятниках, але суть полягає в тому, що обидва персонажі будівельники.

Чоловік поважного віку запитав у будівельника: “А чи є тут хазяїн?”, очевидно, маючи на увазі будівлю, яку цей будівельник разом з іншими ремонтував. На що з даху пролунало: “Хазяїн буває тільки в собаки!” Чоловік нічого не відповів, мабуть, не маючи бажання далі спілкуватися з невихованою людиною, яка годилася йому щонайменше в сини.

А як же бути з поняттями “хазяїн слова”, “хазяйського батька син”? І таких чи подібних прикладів можна навести багато. Мабуть, особливо з останнім не поталанило цьому молодому чоловікові. Але його відповідь – це також рівень культури...

Один будівельник ігнорує державну мову, інший спримітизовує, фальсифікує її. І це роблять не лише будівельники. Іде тотальне пониження рівня загальної культури всього народу: простого й не простого, бідного й багатого. Це своєрідне виродження! І це виродження задовольняє більшість. Адже легше котитися вниз, ніж підніматися вгору чи боротися за поступ.

І кладовища в цьому плані є частиною загальної культури будь-якого народу. От тільки там легко можна розпізнати цей народ за мовною ознакою надписів, але в нас це проблемніше. І ці проблеми створюємо самі ж ми.

Отже, який мовний світ кладовищ? Як не дивно – переважно не суржиковий, що домінує в побуті. З надмогильних пам’ятників частіше звучить, як не прикро, російська мова. “російський світ”, точніше “московський світ”, “московський дух” і тут домінує. Українська мова поступається, особливо в містах. Хоча мала б суттєво переважати скрізь і в усьому.

“Такий розкішний переклад! Знаєте, це не переклад, це щось вище за переклад”.

Невідчинені двері та запасний ключ

Незабутні зустрічі з Євгенією Горевою

Галина КИРПА
Фото **Дмитра ЧЕРЕДНИЧЕНКА**

Євгенія Горева належить до знакового покоління наших майстрів художнього перекладу. Настільки знакового, що ніхто, на жаль, не помітив, коли її не стало. А 15 травня виповнилося вже два роки відтоді. Для нашої родини Євгенія Горева була не лише знаковою постаттю, а й близькою приятелькою. Останні два роки її життя нам випало спілкуватися майже щотижня, і я після відвідин Євгенії Антонівни намагалася записувати наші розмови. Оприлюднюю тільки дещо зі своїх записів.

16 грудня 2020

Мені пощастило! Одне київське видавництво зголосилося перевидати “Момо” Міхаеля Енде в перекладі Євгенії Горевої. Прислали угоду, попросили сходити до неї й підписати. Рада-радісінька, сідаю вранці на тролейбус, сходжу на шостій зупинці, йду знайомою стежиною на Тимошенка, 1 (тепер Левка Лук’яненка). Чекаю біля першого під’їзду довгого, як потяг, будинку, коли хтось зайде чи вийде, аби увійти. Піднімаюся на восьмий поверх. Дзвоню в квартиру № 45. Раз... Другий... Третій... Дзвоню, не відпускаючи кнопки. Чекаю. 10 хвилин. 20 хвилин. Не знаю, що думати. Їду ліфтом униз. Біля поштових скриньок пишу записку, мовляв, приходила підписати угоду і непокоюся, де ви, Євгеніє Антонівно. Пишу номер свого мобільного і прошу зателефонувати. Виходжу з під’їзду, ще трохи тиняюся під будинком, на щось сподіваюся. Вертаюся додому.

Десь о четвертій розгулявся сніг – перший сніг зими! Заразом зі снігом озивається мій мобільний слабеньким голосом Євгенії Антонівни: “Я вдома”. Кидаю все, їду. Відчиняє двері. Не бачилися ми від літа 2019, коли я привозила “Літні віршики” з надрукованим її віршем і гонорар. Обіймаємося. Відчуваю руками гострі лопатки й ребра. Худесенька, мов скіпка. Плачемо. Заходимо в квартиру. Я кажу їй: “Уже думала, що вас забрала до себе сестра”.

– Ні, сестра померла. Мобільний не працює. Телевізор поламався. Годинник стоїть. Радіо давно нема. Яке сьогодні число?

У мене стискається серце. Вже знаю, що передусім треба зробити: куплю їй приймачик, такий, як собі купила, щоб слухати Радіо “Культура”, будильник і мобільний телефон. Правда, вона й сама просить: куплю новий мобільний. Питаю: а що з їжі? Вона й сама розуміє, що не вийде з хати в завірюху.

– Куплю пряженого молока. Я п’ю чай з молоком і їм хіба що картоплю з яблуком...

Випитую, що іще може їсти, дізнаюся: сир, гарбуз, кабачкова ікра, печиво, яблука... Помічаю, що на кухні в коробці ще є кілька картоплин.

Підписує угоду, хоч сили порадіти вже обмаль. Підписує тому, що я прошу. (Тоді я ще не знаю, що видавництво угоди не дотримається, і всі зусилля марні).

Випрошую в неї рукопис завершених перекладів Скотта О’Делла “Острів Голубих Дельфінів” і “Королівська частка скарбу” – вони в єдиному примірнику машинопису. Їх конче треба передрукувати, щоб пропонувати-показувати видавцям. (Хоч і сама не знаю – кому?) Нарешті згоджується. Раніше, хоч скільки я просила, не давала. Мовляв, не витрачайте часу на мене, перекладайте своє.

Звичайно, розмови про літературу. Драча, Вінграновського, Ліну – для неї це Висота і Україна. Любов до Вінграновського – особлива сторінка, вона була в нього улюбленим редактором його книжок для дітей. До слова, саме Вінграновський писав їй рекомендацію до Спілки письменників. Читає його “Гайявату”. Ох уже ця безцінна пам’ять Горевої!

Кажу: прийду через тиждень, в наступну середу.

– Боже, як довго ждати! – каже вона. – Ви мене не покинете?

– Ні, – кажу, – навіть не сподівайтеся.

23 грудня 2020

Приношу мобільний, приймачик, годинник. Продуктів: моркви, цибулі, печива, молока, ряжанки.

Каже:

– Я ночами про вас думаю. Мені ж вас Бог послав, розумієте?

Відповідаю:

– А вас мені Бог послав іще раніше – ще тоді, як підтримали мою “Флорентіну”. Хтозна, куди б мене завело, якби не ви...

Прощаємося до наступної середи.

30 грудня 2020

Прошу розповісти про родину. Найбільше згадує покійного брата Тома, жива ще його дружина Зоя в Городищі на Черкащині. Їхні дочки Валя та Євгенія (названа в її честь) навіть приїздили сюди, думалося, що вона лишить у спадок їм квартиру, але ті відштовхнули своєю байдужістю. Ніколи не телефонують і не цікавляться. Сестра Марія, що жила в Броварах, померла, сестра Галя, що жила в Городищі, померла, в живих лише її син Костя (в Городищі), і йому вже 69. Сестра Надя теж померла, хтозна, чи жива Люба (та, що давно замужем у Москві). Розповідає про довколишні села Старосілля, Вербівку, Вільшану.

Кажу, що прийду 6 січня – це її день народження.

– Прийдете? – в очах блищить сльоза.

Добре пам’ятаю, що це день і Петра Сороки. Та й Стуса. Святвечір. І недужий Дмитро вдома...

6 січня 2021

Євгенії Антонівні – 91. Приношу холодцю – задля неї його й зварила на Різдво, бо, мабуть, вона вже й забула, що таке холодець. Переглядаю її телефон. Кажу: чого ж ви не відповідали? Тут ось хтось дзвонив. А то дзвонив небіж Костя з Городища. Допомагаю набрати його номер. Євгенія Антонівна каже йому: “Передзвони мені, будь ласка, до мене саме прийшли”. І чути, як їй приємно це казати: до мене прийшли. Адже ніхто не ходить. І ніхто не дзвонить!

Вона майже нічого не чує – мені доводиться щосили кричати на вухо. І бачить тільки через дві пари окулярів одним оком. Згадуємо Євгена Сверстюка. Вона завжди говорить про нього з болем і теплотою: Женя... І розказує, як давно, коли Сверстюк приїхав до Києва з дружиною і маленьким сином, не маючи прописки, без якої не можна було влаштуватися на роботу, Євгенія Антонівна повезла Євгена в Бровари й попросила сестру Марію приписати в себе. Так у Сверстюка з’явилася майже київська прописка і можливість влаштуватися на роботу.

І обоє вони вчилися в аспірантурі. Євген відповідав за аспірантів – організовував їхні уроки в школах. Євгенія Антонівна давала уроки в 9 класі. Тему дисертації призначили “Панас Мирний і народна творчість”, керівником – не того, кого хотілося б. То було все одно, що не мати ніякого керівника. У декого ж був Білецький! Та й тема – писано-переписано. Але в Полтаву в архіви їздила. Тепер мені стало зрозуміліше, чому Євген завжди так добре ставився до Євгенії Антонівни: мав уроджене вміння бути вдячним – коли після “Веселки” взяв її до себе в газету “Наша віра”. Йому не стільки потрібна була її присутність у газеті, як він мав можливість платити їй бодай щось (починалися тяжкі 90-ті, а брати гроші просто так вона відмовлялася).

Приношу їй “Острів Голубих Дельфінів” і кажу: це вже не в єдиному примірнику. Тепер є набір і будемо думати, що робити далі, як наберу ще другу повість. Поки говоримо – тримаю її закоцюблі руки в своїх. У квартирі холодно. Згодом кажу:

– О, вже ваші руки теплі, а мої холодні. Мені пора йти, Дмитро чекає.

– Це ви мені все тепло віддали, – каже вона. – Я розумію, вам уже пора йти. А я ніяк не можу вас відпустити... Та ні, йдіть. Вітайте Дмитра.

15 січня 2021

Я мала піти 13-го, в середу, а не пішла. Необачно чогось відклала на п’ятницю. Тепер картаю себе. Бо сьогодні – 15-го – мені ніхто не відчинив дверей. Дуже перелякалася. Дзвонила в двері довго. Мовчання. Не знаю, що думати. Поблукала тими стежками, що вона прогулюється. Може, таки вийшла надвір? Звісно, ніде нікого не побачила... Кидалася до кожної старенької жінки, що силуетом схожа була на Євгенію Антонівну. Нахвилювалася...

16 січня 2021

Виявилося, вона просто не чула телефону. Кажу, що невдовзі наберу й другу повість. Загалом – я набираю, мовби читаю, і щаслива від того: яка ж то мова перекладу! Це справжній художній переклад! Так уже не перекладають. Бо ніхто не вчиться у Майстрів. Здебільшого заробляють гроші – аби швидше, книжка за книжкою... Конвеєр.

Якось торік вона мені зізналася, що передмову до “Білої ворони” Генріха Белля написала насправді не вона, а Василь Стус. Підписали її прізвищем, щоб урятувати статтю, бо про Стуса вже заборонили навіть згадку.

– Галочко, але поки я жива, не оприлюднюйте цього. Я не хочу, щоб думали, ніби я хизуюся іменем Стуса. Про це знав лише Сверстюк і ті, що готували видання Белля.

20 січня 2021

Питаю: що читали?

– О, я прочитала переклад Івана Рильського. Такий розкішний переклад! Знаєте, це не переклад, це щось вище за переклад.

Не знаю, хто ще так сказав би! Ішлося про новелу “Гарріет” Мопассана. Ми трохи говоримо про Івана Рильського. Про його коротке творче життя (53 роки, помер 1933). Прощаюся до наступної середи.

– Як же мені дожити? – зітхає вона.

– Час пролетить швидко, – відповідаю я, аби не мовчати, бо вона не вірить мені й сумно каже:

– Час не летить. І ночі довгі. І так тяжко на серці якось. І я зрозуміла, чого. Місяць міняється. Дивлюсь я на нього вночі і кажу йому: що я проти тебе? Ти – пан неба, ти все й вирішуєш...

Записую одразу, щоб нічого не забути. Я так боюся невідчинених дверей...

27 січня 2021

Розповідає Горева:

– Навчилася читати дуже рано. Коли записували в школу й питали, які я книжки вже читала, відповідала: “Ріпка” й “Королева Марго”. У батька (Антон Павлович) були книжки. Мати – Одарка. Дітей багато. Бідність страшна. Вигонили пополювати колгоспні буряки, і ми ту гичечку додому несли й суп варили... Батько працював у пекарні, навіть завідував пекарнею. Сякий-такий інтелігент. У роки війни пропав. Насправді я народилася десь на Дніпропетровщині, потім переїхали в Старосілля (Канівщина). Неподалік Городища. Де воно взялося це прізвище – Горева – не знаю, мало бути Горова. Ніколи не мали своєї хати, малою підходила до якоїсь старої халупи в селі й молилася на неї: от би нам мати свою таку хату! Просто марила своєю хатою! Перед очима – кущ шипшини біля хати.

– Тоді, як виходив Белль у “Дніпрі”, – там же такі люди працювали! Чого вартий тільки Олекса Синиченко! Одне за одного – горою. І Стуса підтримували, і Перепадю. Всіх, кого не дозволяли друкувати. Люди були справжні. Як усе перевелося...

3 лютого 2021

Розмова про Скотта О’Делла. Я вже половину набрала. Скоро й наберу. І куди далі? Що робити далі?

10 лютого 2021

– Боже, така хуртовина, а ви прийшли! Я хотіла вже вам дзвонити, щоб не йшли, але не знаю, як набрати.

Це називається — є мобільний телефон!.. Дивлюся – ніхто не дзвонив...

17 лютого 2021

Переглянула телефон – небога Леся з-під Городища дзвонила 15 разів! Євгенія Антонівна не чула! Кажу: подзвонимо Лесі? Не захотіла. Надто вразлива була на байдужість і нещирість.

Роздивлялися фотоальбом. Уперше бачу Євгенію Антонівну молодою. Студенткою. Аспіранткою. Красуня! Показує фото Сергія, з яким три роки дружила, і коли він запропонував “виходь за мене”, відмовила. Мовляв, не мала певності, чи кохає його. Багато фотографій брата Тома, як був в Англії, служив на флоті. Листівка – Копенгаген. Ратуша. Очевидно, від Тома. Євгенія Антонівна каже:

– Беріть собі. Раз це Копенгаген, то він ваш.

7 березня 2021

Весь час питає:

– Ви не покинете мене?

– Ні, не покину. Може, спробуємо вийти надвір? Сонечко.

– Ходімо. Ви мене відгодували, тупати можна.

Гуляли надворі. Попідруч. Набрали в бюветі води. На восьмий поверх дибали пішки. Знов ліфт не працював.

13 березня 2021

Згадала Євгенія Антонівна одну прикру презентацію свого перекладу Пауля Маара в Українському Домі. Забути її справді неможливо. На помості за столом сидять двоє ведучих – видавець і дитяча письменниця. Говорять про видання. Ось, мовляв, нова книжка, переклала її “он та жінка в синій кофтині”. Згодом і прізвище назвали. Ну й добре – назвали, мабуть, зараз

запросять до столу. Певно, перекладачці Горевій буде що сказати про свій переклад. Та ба! Точиться напівпорожня балачка, словом, презентують. Ми сидимо поруч – Євгенія Антонівна, Дмитро і я. Спантеличені, похнюпили голови. Помічаю, що в неї тремтять руки, і вона вся напружена. Потім каже: “Це несила витримати”, схоплюється з місця й бігом до виходу. Ми за нею, сідаємо в метро. На прощання гірко мовила: “Головне, що я – жінка в синій кофтині”.

15 вересня 2021

Нарешті понесла Євгенії Антонівні сумку вістку – не стало в мене Дмитра. Поплакали удвох, позгадували спільні мандри Києвом. Як ми любили її листи, що завше починалися: *“Любі мої Чимчики, я не бачила вас уже сто років – їй-богу...”*. Кажу, що боюся зими. Може б, їй таки поїхати до котроїсь зі своїх племінниць.

– Я нікому там не потрібна, – відповідає. – І як мені жити там без оцього всього? – киває головою на книжкові полиці й картини на стінах.

Справді – як письменникові жити “без оцього всього”?

5 листопада 2021

Господи, як давно я не записувала наших розмов! Скільки ми плакали разом!..

Щоразу питає, чи немає відповіді з видавництва на переклади Скотта О’Делла. І доводилося відповідати: “Ще почекаємо...”

А коли я прийшла 6 січня 2022, то раптом виявила, що в коридорних дверях новий замок. Мій ключ уже не підходив. Дзвонила в сусідні квартири, ніхто не вийшов. Написала записку в поштову скриньку й вернулася додому.

У неділю поїхала знов. І знов – те саме. Згадала, що в цьому довгому будинку в крайньому під’їзді мешкає письменниця Валентина Бондаренко. Телефоную, прошу її підійти. Ми разом дзвонимо в сусідні квартири – ніхто не відповідає. Хоч у неділю хтось і міг би бути вдома. Певно, зумисне не виходили. Може, хтось із них поміняв замок, щоб до самотньої глухої людини ніхто не міг добитися. А нам усього-навсього треба було добитися до дверей її квартири, від якої я мала (досі маю!) ключа. Валентина пообіцяла ще навідуватися і пильнувати, може, побачить десь надворі.

***

А далі – вдарила війна. І почалися будні, мов у лихоманці. Транспорт не ходить. Іноді закрадалася думка: а що, як її таки забрали племінники, і вона не встигла мене попередити? Коли б щось сталося, хтось подзвонив би – мій номер у телефоні перший. Та зателефонувала вже навесні Валентина Бондаренко, що випадково дізналася від людей з того під’їзду, що Євгенію Антонівну поховали. Відтоді почалися прикрі пошуки – коли і хто ховав? На якому кладовищі? Спершу допомагала св. п. Марія Морозенко, писала в Бюро судово-медичної експертизи, звідки прийшла скупа відповідь, що Євгенія Горева померла 15 травня 2022 року, а місце поховання відмовилися надати. І потім лише завдяки письменниці Наталі Марченко пощастило отримати таке повідомлення: “Горева Євгенія Антонівна. Кремовано в Київському крематорії 21.05.22 року, номер запису на Байковому 0101700, прах знаходиться в урні у спільній могилі. Звертатися в Київський крематорій – вул. Байкова, 16. Прах можна забрати і перепоховати (для цього звертатись у вікно номер 5, вул. Байкова, 16)”. Далі ми з Марією стали радитися, як і через кого звернутися в Канів, щоб звідти допомогли перепоховати свою землячку. Та зненацька Марія померла...

Здається, ніхто й ніколи не дізнається, чому так сталося. На яких смітниках опинилася бібліотека письменниці? Її архів? Картини? Ніхто не скаже, де ті двері, які можна відчинити лише запасним ключем, що лежить на моїй полиці. Але вірю, що є жменька людей, що пом’януть її добрим словом подяки.

Берегиня духовної спадщини

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Її величність – Книга... Про книгу наша героїня говорить з пієтетом і особливою теплотою. Ще б пак! Майже чотири десятиліття вона працює в найбільшій книгозбірні України – Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ). І вперше за понад сто років існування бібліотеки її очолила жінка.

Тож знайомтеся: **Любов Дубровіна**, генеральна директорка, докторка історичних наук, професорка, член-кореспондент Національної академії наук України, заслужений діяч науки і техніки України. А ще до цього додаються означення “знаний історик бібліотечної справи, книгознавець, документознавець, архівознавець”, і не лише на теренах України, а й поза її межами.

Уже чотири роки вона керує бібліотечною установою, яка належить до десяти найбільших бібліотек світу, з обсягом фондів близько 17 мільйонів одиниць зберігання, з найбільшим у країні культурним фондом пам’яток слов’янської писемності. Зокрема рукописних книг X–XIX століть, з архівами й книжковими колекціями видатних діячів української та світової науки й культури. Це потужний науково-технічний комплекс, що складається з шести спеціалізованих інститутів і 50 науково-дослідницьких підрозділів, які кожного дня працюють щонайменше з кількома сотнями відвідувачів і тисячами користувачів порталу бібліотеки.

Світ теж знає про цю особистість – Любов Дубровіну, адже вона має почесні звання “Жінка 1992 року” Міжнародного біографічного центру в Кембриджі (Велика Британія) та “Жінка успіху” Американського біографічного центру (2000).

Академік Національної академії аграрних наук України Віктор Вергунов влучно сказав про Любов Дубровіну, що її наукова діяльність є яскравою та різноплановою, і їй відведено у життєвій книзі вченої найбільше сторінок. Вона до сьогоднішнього широкого визнання науковою спільнотою пройшла всі професійні сходинки – від молодшого наукового співробітника до директора найбільшої бібліотеки України.

Тож разом і погортаємо сторінки її книги життя (яке, до речі, почалося вересневого дня). А ще – сторінки видання “Життя в науці”, книги-присвяти Любові Дубровіній.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського вже від початку заснування, а це 1918 рік, була задумана насамперед як національна і наукова інституція, яка мала стати скарбницею культурних надбань українського народу.

Власне, так і сталось.

Українська академія наук, започатковуючи національну книгозбірню, зібрала й зберегла книжкові та рукописні колекції багатьох приватних бібліотек, музеїв, просвітницьких організацій. Саме ці раритети і стали безцінними джерелами, наріжними каменями, на які спирається історична пам’ять народу України.

90-ті роки минулого століття разом з утвердженням незалежності України стали й початком відродження нашої духовності. Це час, коли почали популяризувати також заборонені раніше видання: рукописи, стародруки, бібліотечні зібрання, історичні колекції. Вивчення історико-культурної спадщини України було головним напрямом діяльності підрозділу Бібліотеки – Інституту рукопису, який тоді очолювала Любов Дубровіна. Водночас їй довелося певний відтинок часу очолювати й Інститут архівознавства НБУВ. Було створено низку наукових каталогів рукописних пам’яток різними мовами (старослов’янською, грецькою, арабською, польською), путівники по колекціях і зібраннях Інституту рукопису та спеціалізованих фондів НБУВ, інші науково-довідкові видання, зокрема “Національна академія наук України. Документи і матеріали” (1993–2005), “Особові архівні фонди Інституту рукопису”, “Києво-Могилянська Академія в документах і матеріалах”, підготовлено видання рукописних пам’яток – “Пересопницьке Євангеліє 1556–1661 рр.” та ін.

Багаторічний генеральний директор НБУВ (нині він має статус почесного генерального директора), академік Академії наук, радник Президії НАНУ Олексій Онищенко у книзі-присвяті “Життя в науці” написав: “Немала заслуга Л. А. Дубровіної і в тому, що кодикологія (наука про рукописну книгу) піднялася у своєму статусі від однієї з багатьох допоміжних історичних дисциплін до самостійної спеціальної дисципліни з широкими історико-культурними пізнавальними можливостями”. Вчена обґрунтувала предмет, мету і завдання української кодикології та кодикографії”.

Власне, як історик і культуролог Любов Дубровіна і сформувалася на ниві дослідження рукописів і стародруків. Які, на думку Олексія Онищенка, є перлинами – першосвідчення величі писемного слова, золоті складники історичної пам’яті. Їхня цінність не померкне ніколи.

Загалом у 90-ті відбулися суттєві зміни в роботі всієї архівної системи України. Від Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Любов Дубровіна брала активну участь у розбудові діяльності архівних установ. Було прийнято низку законодавчих, нормативно-правових актів, рекомендацій в архівній галузі. Зокрема Закон України “Про Національний архівний фонд та архівні установи” (1993), Указ Президента України “Про День працівників архівних установ”. У цей час розробляються перспективні напрями історії й теорії археографії, розкриваються взаємозв’язки архівознавства, археографії і кодикології. Зокрема, кодикографія виникає як “археографія книги”. З огляду на це Любов Дубровіна запропонувала своє бачення предмета археографії як усього комплексу наукової та науково-інформаційної діяльності.

Про історію Національної бібліотеки України імені Вернадського писалося багато разів у різних аспектах. І саме Любові Дубровіній, насамперед у співпраці з

Любов Дубровіна

Олексієм Онищенком, належить вагомий внесок у дослідження цієї історії. Крім того, за останні 30 років бібліотека видала спеціальну серію, яка розкриває історію НБУВ впродовж незалежності. Це багатотомне видання з єдиною обкладинкою. Любов Андріївна також брала участь у підготовці фундаментальної багатотомної серії “Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського”, що публікувалася великим колективом академічних учених під егідою Комісії з наукової спадщини академіка В. І. Вернадського НАН України.

Долучилася Л. Дубровіна й до дослідження історії Національної академії наук України та підготовки багатотомної історії НАН України в документах і матеріалах, починаючи від заснування Української національної академії й до сьогодні.

Від початку розбудови незалежної держави вчена обстоювала розуміння концепту вільного доступу до інформації як запоруки розвитку відкритого демократичного суспільства. Тому останнім часом вона публікує праці, де осмислюються сучасні проблеми академічної науки та її інтеграції у світову, розвиток мережевої науки. У фокусі діяльності Любові Дубровіної – розробка нової концепції науково-інформаційної діяльності НБУВ як головного інформаційного центру країни, який утвердився й почав розвиватися в попередні роки академіком Олексієм Онищенком. Завдяки цьому вся наукова й культурна спадщина України стала доступною користувачам.

На наше запитання, що ж таке бібліотека, Любов Андріївна відповіла так:

– Бібліотека – це знання. Воно може в різних формах існувати – може у вигляді книжки, у вигляді ресурсу, журналу, рукопису, відео. Головне – це знання, які ми донесли до сьогоднішнього часу. Недарма ж фонди нашої бібліотеки були визнані національним надбанням України. Ми зареєстровані як національне надбання, і попри ту ситуацію, в якій ми всі зараз опинилися, наша бібліотека залишається тим самим центром, який надихає, надає задоволення, радість, коли ти розумієш, що фонди – це не просто книжки, ресурси або ще щось... Фонди – це спілкування з минулим, яке нам гарантує і торує шлях у майбутнє. Тобто навіть такими простими словами кажучи, бібліотека є центром духовного життя людини.

Допомогли в біді

Днями в будинку Банилівської сільської ради відкрито “Простір для психологічного розвантаження” для дітей громади і дітей переселенців. Ініціатива створення цього центру належить службі у справах дітей, яку очолює Марта Андрич.

На початку війни в Банилів приїхало близько тисячі переселенців. Серед них подружня пара — Олексій та Христина Бакаєви. Вони звернулись до Марти Андрич з проханням допомогти знайти житло. Саме Христина Бакаєва розповіла про Чеську Міжнародну організацію “Людина в біді”, яка виділяє кошти на обладнання і облаштування центрів для психологічного розвантаження дітей. Марта Василівна зацікавилася цим, створила якісний проєкт, який виграв конкурс.

Чеська Міжнародна організація “Людина в біді” виділила кошти, на які було закуплено будівельні матеріали, обладнання, наочність, різні ігри, меблі та ін. Приміщення надала сільська рада. На прохання голови Василя Соломка відгукнулися банилівські майстри і безкоштовно здійснили євроремонт.

Під час відкриття Василь Соломко подякував воїнам ЗСУ за те, що ми маємо можливість жити мирно, виховувати і навчати дітей. Велику вдячність Василь Дмитрович висловив координаторці Чеського Міжнародного проєкту “Людина в біді” Христині Бакаєвій за ініціативу і підтримку. А також подякував її чоловікові Олексієві, який як доброволець боронить Україну з перших днів війни. Він є офіцером ЗСУ. Христина Бакаєва наголосила, що вона вдячна банилівчанам, владі за сприяння і допомогу їй та її родині, за тісну співпрацю в створенні простору для психологічного розвантаження.

Родина Бакаєвих — з Покровського району Донецької області. Виховують 5-річну доньку. З початку антитерористичної операції їм довелось двічі бути переселенцями. У Банилів сім’я приїхала 9 травня 2022 року. Зараз живуть в окремому будинку. Разом із ними проживає і тато Олексія. До приїзду в Банилів Христина і Олексій працювали в Міжнародній організації “Людина в біді”.

Щиро подякувала Христині Бакаєвій і завідувачка Банилівського ДНЗ Настасія Зварич. З її допомогою для дитячого садка було придбано ноутбуки, мультимедійну дошку та інше обладнання.

Василь Соломко подарував для кімнати психологічного розвантаження український оберіг. Також він вручив грамоти меценатам і майстрам, які зробили ремонт і підготували приміщення для дітей.

Дмитро НИКИФОРЯК

“Питання повернення Криму – це справа і політиків, і військових, і кримських татар, і кожного з нас”.

Що об’єднує українців і киримли

Про трагічну долю й історію кримськотатарського народу традиційно згадують 18 травня, у День пам’яті жертв геноциду кримськотатарського народу. Цей день нагадує нам, що можна знищити людей, але дух цілого народу – ніколи.

Кримські татари – унікальний народ, який пережив страшні випробування: війни, депортацію, поневіряння, повернення в Крим і російську окупацію рідних земель у 2014 році. Коли ми говоримо: “Крим – наш! Крим – український!”, то що знаємо про звичаї, традиції, культуру й історію народу, який споконвіків жив

і розвивався, відчував та вболівав за рідний Кримський півострів, який становить частину України?

Цікавим і самобутнім став культурно-мистецький проєкт “Шлях/Yol”, який покликаний відродити знання про кримськотатарську культуру, традиції, історію, мистецтво, освіту та релігію.

Севгіль Мусаєва, головна редакторка “Української правди” зазначає: *“Українці мають знати – у наших народів багато спільного і великий шлях спротиву імперії, яка намагалася знищити мову, культуру, звичаї та власне людей. На жаль, ми відкриваємо світ один одного вже після окупації Криму. Але я знаю, що ці знання зроблять нас сильнішими, культура кримських татар збагатить українську. Це нерозривні речі, як і чумацький шлях, який існував між півостровом та материковою Україною кілька століть”.*

Серед яскравих культурних постатей, що вболівають за долю свого народу, – Джамала, яка перемогла на Євробаченні-2016 з піснею “1944” і на весь світ через пісню розповіла сучасникам про трагедію свого народу.

Ахтем Сеїтаблаєв, український актор, режисер, заслужений артист АР Крим, директор державного підприємства “Кримський дім”: *“Про культуру потрібно й говорити, й щось робити для того, щоб культурологічний контент існував. Кримські татари не могли просто забути про культуру та згадати про неї лише у 2021 році. Якби ми почали цікавитися нею лише в 2021 році, нас би не існувало вже декілька сторіч. Ми постійно нею займаємося й наголошуємо на тому, що саме культурологічна складова і є надпотужним інструментарієм задля проговорення себе, задля самоідентифікації”.*

Кіно – це інструмент збереження національної ідентичності, культури, один із видів культурної дипломатії й документ національної пам’яті.

Сучасний український кінематограф за останні роки, незважаючи на війну та повномасштабне вторгнення, зазнав значного розвитку й суттєво збагатився новими якісними кінострічками. Кримськотатарська тема в сучасному кіномистецтві – це особливе явище. Що об’єднує українців та кримських татар (киримли)? Причини та наслідки анексії Криму? Як російсько-українська війна впливає на взаємини кримських татар та українців? Саме ці актуальні наразі питання постають у кіномистецтві, у таких кінокартинах: “Хайтарма” (2013 р.), “Чужа молитва” (2017 р.), “1944. Крим. Депортація” (2019 р.), “Додому” (2019 р.), “Самоповернення в Крим” (2021).

“Хайтарма” – перший кримськотатарський повноформатний художній фільм і перша художня картина про депортацію кримських татар. Режисер фільму і виконавець головної ролі Ахтем Сеїтаблаєв.

Фільм створений на основі реальних подій і розповідає про сталінську депортацію кримських татар у травні 1944 року. Ця трагічна сторінка в історії кримськотатарського народу показана через погляд прославленого льотчика, національного героя кримських татар (і двічі героя радянського союзу) Амет-Хана Султана. Коли льотчик повернувся у свій будинок під час війни, держава на його очах виселила родину та звинуватила весь його народ у співпраці з нацистами.

Фільм уперше представили в Україні 17 травня 2013 року в сімферопольському кінотеатрі імені Тараса Шевченка, напередодні Дня жалоби за жертвами депортації кримськотатарського народу, а з 18 травня 2013 року фільм демонструвалася в кінотеатрах Сімферополя, Керчі, Білогірська, Феодосії, Судака, Євпаторії та Кіровського. Але, на жаль, до кінотеатрів на материковій Україні фільм так і не потрапив у прокат.

“Хайтарма” порушує багато важливих питань, окрім провідної теми – депортації, тут зображується життя Криму у роки Другої світової війни, військові дії, стосунки в лавах червоноармійців, викриваються вади тоталітарної радянської системи та діяльність її каральних органів – НКВД. Глибоко й багатогранно показано у фільмі культуру кримськотатарського народу, їхній менталітет, переконання та навіть щиру віру в те, що Сталін не знає, які жахіття коїлися в Криму у травні 1944 року.

Як згадується у фінальних кадрах фільму, в ході спецопераці 18-20 травня 1944 року із Криму в середню Азію, Сибір та на Урал був виселений увесь кримськотатарський народ, за офіційними даними – 194110 людей. У місцях виселення в перші роки померли від голоду і хвороб 109956 людей, що в 4 рази перевищує втрати кримськотатарського народу за воєнний період.

Фільм А. Сеїтаблаєва “Хайтарма” є важливим свідченням про депортацію кримських татар і наслідки радянського тоталітаризму.

Одним із небагатьох фільмів сучасного українського кіномистецтва про кримських татар став фільм Ахтема Сеїтаблаєва “Чужа молитва” (2017 р.).

“Чужа молитва”, міжнародна назва “87 Children”, робоча назва “Її серце” – копродукційний історико-драматичний фільм режисера Ахтема Сеїтаблаєва. Прем’єра стрічки в Україні відбулася 18 травня 2017 року. Фільм розповідає про молоду кримськотатарську дівчину Саїде Аріфову, яка під час Другої світової війни, ризикуючи власним життям, врятувала 87 єврейських дітей, проте ця історія не підтверджується Яд Вашем.

Фільм “Чужа молитва” розкриває багато актуальних проблем: ідентичності й історичної правди, висвітлення справжнього обличчя й людяності кримських татар, об’єктивне змалювання історії Другої світової війни, засудження й викриття загарбницької німецько-фашистської ідеології, висвітлення жорстокості сталінських поплічників радянської росії, НКВД, що виявилися ще більшими ворогами для кримських татар, об’єктивна історія винищення єврейського народу у роки Другої світової війни під час окупації Криму фашистами, а найголовніше – цей фільм є гімном гуманізму, людяності й материнської любові, жертовності й милосердя, яке ми відчуваємо в особі головної героїні – кримської татарки Саїде.

Саму стрічку “Чужа молитва” Ахтем Сеїтаблаєв побудував досить просто, без важко зрозумілих ходів та заплутаних сюжетів, використовуючи дуже простий та не новий прийом розповіді-згадки. Але фільм від цього не став менш драматичним та емоційним, тому що розповідає про одвічні цінності: людяність та любов, сміливість та відданість.

А. Сеїтаблаєв, Н. Алієв, Р. Білялов

Потужний саундтрек – пісня Джамали “1944” – ідеальне доповнення до загальної атмосфери і кульмінаційного моменту – депортації кримських татар. Пісня у фільмі з’являється лише один раз – на фінальних титрах.

Фільм актуальний, бо розкриває правду про характер, ментальність, спосіб життя і вчинки кількох націй – кримських татар, євреїв, німців, росіян. “Мені здається, у фільмі багато паралелей із сьогоднішнім днем. І я радий, що глядач їх зчитує і багато про це говорить”, – зазначає режисер.

Глядачі не просто переживають і переосмислюють історію кримськотатарського народу в роки Другої світової війни, знайомляться з особливостями їх національної культури, а й усвідомлюють причини й наслідки війни, розвінчують справжнє імперське шовіністичне обличчя росіян.

Окреме місце в сучасному кінематографі посідає драматичний фільм **“Додому”** (крим. Evge, англ. Homeword). Фільм Наріман Алієва з Ремзі Біляловим та Ахтемом Сеїтаблаєвим у головних ролях вперше показали на 72-му Каннському кінофестивалі у програмі “Особливий погляд”. У 2019 році його висували як національного претендента від України на “Оскар” за найкращий фільм іноземною мовою.

За сюжетом фільму кримський татарин – Мустафа (роль виконує А. Сеїтаблаєв), приїжджає в Київ, де оселилися двоє його синів після анексії Криму, аби забрати тіло старшого сина, який загинув в АТО, щоб поховати його у Криму, а також заодно повернути молодшого сина Аліма (в ролі Р. Білялов) додому.

Батько із сином розмовляють кримськотатарською – це мова їхніх предків, батько Мустафа читає Коран, ми відчуваємо величезне бажання батька повернути синів до батьківської споконвічної віри та цінностей. Але водночас відчувається, як сильно змінила анексія Криму ставлення нащадків – один син гине за Україну, а інший – живе і навчається у Києві – столиці України й поступово відходить від споконвічної генетичної культури і мови.

У сюжеті фільму “Додому” режисеру Наріману Алієву вдається розкрити не лише болючі питання долі кримських татар після анексії (на прикладі родини Мустафи, його синів, брата Назіма), сценаристи (Н. Алієв, М. Нікітюк) акцентують увагу на українських болючих реаліях – АТО, російсько-українська війна на Сході, корумпованість та відсутність дотримання прав та законодавства в Україні, внутрішньодержавна деградація українського суспільства на тлі загрози існування Української держави як такої.

Особливе місце у фільмі посідають символічні образи й епізоди, зокрема, важливу ідейну роль має кримськотатарська молитва. Суру (молитву) зачитують, коли приходять на могилу, у критичні моменти подорожі, пов’язані з похованням. Сура – універсальна, може зачитуватись у кризових ситуаціях в ім’я допомоги, що зрештою наші герої і роблять. “Закінчити фільм мусульманською молитвою – це сам по собі сміливий і духовно орієнтований вчинок. Можливо, варто було б поставити крапку на кілька секунд раніше, на піку молитви... Але це вже рішення авторів, які й так подарували нам вартий подяки й поваги фільм, достойний дифірамбів та звеличення”.

Фільм вражає не лише режисерськими знахідками (символізмом окремих епізодів, увагою до деталей, відсутністю музичного фону, формою road-movie), але й осмисленою, характерною й проникливою грою акторів.

Сучасне кіномистецтво розширює і збагачує наші уявлення про ментальність, культуру, історію, світогляд кримських татар, ми простежуємо спільність історії й трагедії українського й кримськотатарського народів.

Сьогодні питання повернення Криму – це справа і політиків, і військових, і представників кримських татар, і кожного з нас, тому популяризація цих фільмів та привернення уваги до проблеми кримських татар через кінематограф, мистецтво, культуру є дуже важливим фактором. Нам, українцям, є чому повчитися у цього гордого й дружнього народу. І ми, як титульна нація України, не маємо права забувати про реалізацію історичної правди щодо місця й місії кримських татар як невід’ємної спільноти у складі Української держави.

Підготувала
Олександра ОДІНЦОВА,
студентка ІІ курсу ВСП “Оптико-механічний фаховий коледж КНУ імені Тараса Шевченка”, учасниця гуртка юних журналістів ІТА ЮНПРЕС Київського палацу дітей та юнацтва

Фото з інтернету

Новий експеримент

Київський академічний театр українського фольклору “Берегиня” постійно перебуває у творчому пошуку. Новим експериментом стала вистава “Нічний репортер” за мотивами творів Юрія Винничука.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото надано театром

Олексій Черняк та Валентин Великород

– Ідея створити цю виставу належить нашій режисерці Тетяні Авраменко, – розповідає директорка – художня керівниця театру “Берегиня” **Ільїна Генсіцька**. – Після прем’єри “Енеїди” у грудні 2022 року ми спілкувалися з Тетяною щодо того, що б ще було цікавим для нашого театру. Згадали про чудовий гурт Віктора Морозова з його прекрасними піснями. Подумали, що було б добре поставити на нашій сцені детектив, у якому б ми використали ці пісні. До речі, детективів у “Берегині” раніше ми не ставили.

Десь за місяць Тетяна телефонує з ідеєю об’єднати всі наші пропозиції стосовно музичного матеріалу з текстом повісті “Нічний репортер” Юрія Винничука, де головним героєм виступає Марко Крилович.

Вона сама взялася за інсценування, написала текст для театру. Прочитала всі твори Винничука і обрала трилогію про львівського журналіста. Створила цю історію під наших акторів, розуміючи на той момент, хто яку роль гратиме.

Тетяна зв’язалася з паном Юрієм, і він погодився. Чекаємо, що приїде на один із найближчих показів “Нічного репортера”.

Зв’язалися ми і з музикантом Віктором Морозовим. Нині він мешкає за межами України, а у вересні минулого року відвідав книжковий ярмарок у Києві, де ми і познайомилися. Тетяна Авраменко продовжувала з ним спілкуватися і отримала дозвіл на використання його пісень у нашій виставі.

Як художній керівник театру я беру участь в обговоренні творчого вирішення вистави, акторського складу, у виборі матеріалу, запрошених акторів та режисерів. Далі покладаюсь на команду, яка працює над виставою, намагаюсь давати свободу для творчості.

У “Нічному репортері” ми використали незвичний для нашого театру матеріал. У постановці задіяна велика кількість людей, застосована некласична побудова часу – не лінійна, а зі спогадами, постійними змінами місця дії. Присутні кілька світів – інфернальний і реальний. Дія відбувається то на вулиці, то в казино чи кабаре. І для відповідної адаптації акторам потрібен певний час. Але вже зараз можу сказати, що це крок вперед, адже нічого подібного у нас не було.

Ми намагаємося розширювати творчі уподобання, аби залучати якомога більше людей до “Берегині”. Вже пробували працювати на сцені культурного кластеру “Краків”. Хотілося б спробувати свої сили і ближче до центру Києва.

– Ідеєю керівництва нашого театру було створити виставу на основі міського батярського фольклору Львова, – продовжує режисерка-постановниця **Тетяна Авраменко.** – Мені запропонували пошукати матеріал. Переглянула багато книжок, де згадується Львів 1930–1940-х років. Врешті звернула увагу на твори Юрія Винничука. Це моя ініціатива створення вистави на основі книжки цього письменника.

Глибше познайомилася з його творчістю. Мене зацікавила біографія Винничука, його непоборність. Власне, ставила виставу про перемогу особистості над імперіями, і життєвий шлях пана Юрія є таким прикладом. Попри тиск держави він продовжував творити українську культуру, нові жанри в українській літературі.

Також вразила його любов до Львова, як він вивчав батярську культуру, мову, побут, батярський спосіб життя. Це виявилося близьким і глибоким для мене. Аби краще зрозуміти автора, треба перечитати якомога більше його творів. Книга за книгою я поринула у світ романів Винничука, абсолютно не схожих один на одного.

Написала пану Юрію листа, виклала свої думки. Боялася, що він відмовить. Розуміла, що мої задуми й ідеї можуть виявитися нікому не потрібними, якщо автор буде проти. Врешті я подолала свій страх на шляху до мрії. І, слава Богу, письменник підтримав мою шалену ідею.

В основу вистави лягла історія нічного репортера Марка Криловича, про якого пан Юрій написав серію книг. Але я роблю багато відступів і відсилань до інших творів – десь чималими репліками, десь короткими цитатами.

Вперше робила таку масштабну інсценізацію. Ця історія починається у книзі “Вілла Деккера” і завершується в наступній частині “Аґент Лилик”. Плюс багато посилань на першу книгу “Нічний репортер”. Це складна робота, можна сказати, детективна. Багато чого треба було вишукувати, винаходити, підбирати. Водночас ця робота була надзвичайно захопливою. Я залюбки займалася інсценуванням.

Хотілося зробити щось відмінне від того, що ми робили раніше. Цього разу спробували передати фольклор міста з його мовою та традиціями. Автентична музика вплітається в акторські композиції. Це абсолютно новий досвід.

У будь-якій складній ситуації тягне повернутися до штампу, до того, що вже робив, пройтися стежкою, якою вже ходив. Намагалися боротися з такими бажаннями, адже головне – не скорити-

ся і не піти за цим імпульсом.

Було багато зусиль – не лише моїх, а й наших акторів, музикантів. Довго працювали над аранжуванням, винайденням формули для створення абсолютно нового звучання знайомих глядачу композицій. Ми мали на меті відтворити колорит того часу і при цьому наблизити матеріал до сучасного глядача, прагнули витримати одну музичну лінію. Почали працювати з оркестром ще до нового року. Спершу такі зустрічі були приблизно раз на тиждень, аби ознайомитися з музичним матеріалом. Принагідно хотіла б подякувати керівнику оркестру Юрію Мілевському за допомогу у створенні вистави.

Головну роль Марка Криловича грає наш актор Валентин Великород. Глядач запам’ятав його за комедійною роллю писаря Пістряка у “Конотопській відьмі”. А до втілення на сцені нового образу був довгий і складний шлях. Валентин подорожував до Львова, ходив екскурсіями, вивчав передмістя, саме місто, його культуру, побут, кухню.

За його персонажем закріплена основна сюжетна лінія. Глядач поринає в історію Львова того часу разом із Марком. У творчому доробку Великорода це, мабуть, найскладніша і найцікавіша роль. Він приходив до театру рано вранці, а йшов звідти пізно ввечері, вчився танцювати, битися, бути різним у ставленні до різних жінок.

Ще один виразний персонаж і актор – наш конферансьє, який стає гідом. Його роль виконує Олексій Черняк. На нього лягла місія вести театральну лінію вистави. Олексій також серйозно готувався, перечитав багато творів Винничука, аби краще зрозуміти особливості епохи. Його персонаж найбільше передає репліки й цитати з різних творів автора. Він намагається подавати цього персонажа без штампів, а розвивати себе в різних напрямках. Думаю, Олексій з цим гідно впорався.

У виставі задіяна вся трупа театру. Ми працювали великою командою, великою родиною. Важливий внесок кожного актора.

З нами працювала художниця Ірина Горшкова. Запросила її до співтворчості, розуміючи, що пані Ірина може дати новий подих нашому театру. Я бачила її попередні роботи, її надзвичайні костюми. А для стилістики кабаре костюми є важливою складовою. Художниця змогла подивитися на сцену і наших акторів під новим кутом.

У пластиці продовжили співпрацювати зі Світланою Дядюн. Деякі моменти давалися їй легко, а інколи мені доводилося пояснювати більше свій задум. Стилістика вистави теж була відмінною від того, що ми мали раніше. Я вдячна пані Світлані і рада, що в неї так добре вийшла ця робота.

Один із наших акторів наступного після прем’єри дня вирушив на навчання на полігон. Тож потрібно шукати йому заміну. Крім цього, планую дещо скоротити хронометраж. Також є деякі елементи, які хотілося б удосконалити. Вже розумію, як працювати з таким матеріалом, бачу деталі, які можу зробити виразнішими.

Було б цікаво подивитися, як наша вистава заграла б на львівських сценах. У Львові я хотіла потрапити на щось подібне, але не склалося. Зараз подивилася б на це місто іншими очима. Майже кожен із нас принаймні раз у житті був у Львові, але не розглядав його з позицій міського фольклору. А я тепер знаю про Львів трохи більше, ніж пересічний турист.

Зараз завершую роботу над постановкою вистави “Украдене щастя” у Київському академічному театрі ляльок “Замок на горі”. Це експериментальний матеріал. Робимо виставу для дорослої авдиторії на малій сцені, камерний формат.

“Місто майстрів” у столичному парку

Цього року на киян чекає Всеукраїнський ярмарок “Місто майстрів”, який відбудеться 17-19 травня в Парку імені Тараса Шевченка. Знаменно, що за партнерства з Київською та Всеукраїнською “Просвітою” його організатори – ТОВ “ЕКСПО Київщина” та лідери соціального проєкту “Юріївський ярмарок” – започаткували унікальну ініціативу, покликану духовно єднати країну, сприяти українській перемозі та готувати повоєнну відбудову держави.

У живописних куточках парку проходитимуть концерти, театралізовані дійства, виступи поетів, краєзнавців, волонтерів і ветеранів війни. На виставкових стендах демонструватимуться твори ужиткового мистецтва, сувенірна продукція, вишукані українські прикраси, картини і книги на історичну тематику.

У п’ятницю, 17 травня, одразу після Всесвітнього дня вишиванки відбудеться відкриття “Міста майстрів”. Під тематичними гаслами “Код нації”, “Історія української вишиванки” та “Україна нескорена” звучатимуть авторські пісні, публічні промови та культурологічні лекції, водночас свою роботу розпочнуть виставки військових трофеїв та виробів народного мистецтва. Під час ярмарку можна буде продегустувати і придбати найсвіжішу продукцію сімейних фермерських господарств.

18 і 19 травня – дні української поезії та виконавських мистецтв. Особливе місце посідатиме творчість Тараса Шевченка. На сцені біля пам’ятника Кобзаря лунатимуть музичні присвяти, декламації, фрагменти з драматичних творів поета. Мистецькі майстер-класи, виступи артистів-аматорів, показові поєдинки учнів Лицарського клубу “Переплуття” – усе це проходитиме на численних майданчиках ярмарку, які працюватимуть з 10:00 до 21:00.

*“Я – лише частина команди,
провідник ідеї спільного задуму.
Глядачі – це мої чудові й чуйні партнери”.*

Арт-терапія від театру

Миколаївський академічний художній драматичний театр представив у Києві виставу “Проста українська скіфська баба” за романом Тамари Горіха Зерня “Доця”. Її показали на сцені під дахом Національного академічного драматичного театру імені Лесі Українки.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото **Едуарда МЕЖУЛА**

Під час війни особливо гостро відчувається зв’язок поколінь, переконані творці вистави. Прадавнє коріння закликає до відповідальності за рід, землю, життя і його продовження, за майбутнє. Жінка стає не просто захисницею, рятівницею, міцною опорою для чоловіків – в її тонкій особі прокидається провидиця, віщунка, знахарка. Тільки звернувшись до глибин таємничої природи, можна вижити й повернути до життя інших.

Моновистава “Проста українська скіфська баба” є лавреатом XXV Міжнародного фестивалю “Мельпомена Таврії” (2023), Міжнародного театрального фестивалю моновистав “Монологи над Ужем” (м. Ужгород, 2023), 53-го Всеукраїнського фестивалю театрального мистецтва “Вересневі самоцвіти” (м. Кропивницький, 2023). На 12+1 Відкритому театральному фестивалі “Homo Ludens” (“Людина, що грає”, 2023) колектив творців вистави нагороджено спеціальним дипломом за вагомий внесок та успішний гастрольний показ містами України в торуванні шляху нашої держави до перемоги; а також дипломом “Найкраща вистава про війну”. Виконавицю моновистави “Проста українська скіфська баба” Марину Васильєву експертна рада відзначила дипломом у номінації “Найкраща жіноча роль”.

– 24 лютого 2022 року ми зрозуміли, наскільки змінилося наше життя, – наголосив директор – художній керівник Миколаївського академічного художнього драматичного театру, режисер-постановник вистави “Проста українська скіфська баба” **Артем Свистун.** – Миколаївська обласна рада підтримала рішення колективу видалити з нашої назви слово “російський”. Також ми повністю змінили концептуальний підхід до репертуару театру.

У перші місяці війни театр призупинив основну роботу, і ми діяли як волонтерський центр. Працювали виїзними бригадами.

Влітку 2022 року почали поступово повертатися до театральної діяльності. Зрозуміли, що нашу афішу потрібно наповнювати новими виставами. Вдячний керівниці літературно-драматургічної частини театру Марині Васильєвій, яка зуміла з великого роману Тамари Горіха Зерня зробити невелику п’єсу. Згодом вирішили, що вона гратиме в цій виставі.

Марина Васильєва

Нам потрібно було створити культурний продукт, який би за допомогою театральних засобів показував, що відбувається в Україні, починаючи з 2014 року – від Майдану, подій у Донецьку до сьогодення. Саме тому ми створили цю виставу.

Символічно, що коли 22 вересня 2022 року ракета потрапила в будівлю нашого театру, то в моєму кабінеті вціліли тільки ікона та книга “Доця” Тамари Горіха Зерня. Ми не припиняли репетиційний процес, продовжували репетиції в укритті під час повітряних тривог та обстрілів. А 14 жовтня 2022 року зробили прем’єру цієї вистави.

Облаштували підвальне приміщення на 40 місць. Камерна атмосфера цієї зали якнайкраще підійшла для моновистави. Вдячний нашій технічній команді, яка займалася звуком (звукорежисер Андрій Кльоцко) і світлом (художник зі світла Сергій Васильєв).

Марина Вікторівна не грає, а живе на сцені. Щоразу проживає життя своєї героїні. Це спогади, емоції, інтерактив із залом, спілкування очі в очі.

На прем’єру приїжджала авторка роману Тамара Горіха Зерня. Вона була задоволена постановкою, благословила наш проєкт. До речі, це було перше сценічне прочитання роману “Доця” в Україні.

Художнім оформленням вистави є карта України, сплетена у вигляді захисної сітки. Сергій Васильєв знайшов для вистави хроніку подій, що відбувалися в Донецьку у 2014 році. Це унікальне відео, яке вже видалено з інтернету. Воно правдиво розкриває події, що відбувалися тоді в Україні.

У кожному регіоні виставу “Проста українська скіфська баба” сприймають по-різному. Особливо болісні відчуття у людей із регіонів, дотичних до тих подій.

Хочемо показати нашу моновиставу в кожному куточку світу. Вважаю, що вона особливо актуальна в час, коли активно ведеться ще й інформаційна війна.

– Тамара Горіха Зерня принципово не дивилася текст інсценізації завчасно, – зазначила авторка інсценізації роману і виконавиця ролі в моновиставі **Марина Васильєва.** – У неї не було жодних побажань, окрім побажання успіху. Коли я телефонувала і запитувала: “Як ви бачите інсценізацію твору на понад 300 сторінок, з якого треба зробити моновиставу на 10 сторінок?”, вона відповідала: “Я хочу бачити те, що бачите ви. Як відчуваєте, так і робіть”.

Цей образ для мене багато в чому автобіографічний. Мені навіть роман було важко читати, адже я народилася в Луганській області. Хоча виїхала звідти задовго до 2014 року, але там лишилися мої друзі, рідні. Свого часу я була арт-волонтеркою: з концертною бригадою їздила в зону бойових дій, виступала для наших бійців, для місцевих жителів, що страждали від війни, жили на деокупованих територіях.

Отже, я чудово розуміла, наскільки важливо показувати і розказувати глядачам про те, що відбувалося в нашій країні 2014 року, зокрема на Донбасі.

“Проста українська скіфська баба” – моя перша моновистава. Кажуть, що це найважчий жанр в акторській професії. Вдячна Артему Олександровичу за довіру. Маю в репертуарі багато ролей, серед яких головні, маю багатий сценічний досвід. Але моновистава – це щось особливе, коли ти працюєш одноосібно більше години, безупинно, на одному диханні.

Хоча насправді я увесь час відчуваю поряд всю команду, її підтримку. Режисера і помічника режисера, які завжди в залі. Костюмера і реквізитора, які старанно і якісно підготували все необхідне так, щоб працювати мені було комфортно. Світло та звук, відео – важливі компоненти вистави, я відчуваю, як хлопці з цим працюють, створюючи необхідну атмосферу. Я – лише частина команди, провідник ідеї спільного задуму. Глядачі – це мої чудові й чуйні партнери. Вони жваво беруть участь в інтерактиві, щиро реагують на все, що відбувається на сцені.

Перший рік від дня прем’єри вистава йшла досить часто. За десять місяців я зіграла її тридцять разів. Звісно, з часом вона змінюється. І, як мені здається, у кращий бік. Хочу не просто грати роль, а прагну щирого спілкування з тими людьми, які прийшли до мене на виставу, які хочуть мене чути і бачити, які мені довіряють.

Перші вистави у 2022 році відбувалися під страшними обстрілами на сцені в укритті. Однак були аншлаги, яких ми не очікували. Людям хотілося, щоб ми говорили про війну зі сцени театру, хотілося розповісти про свій біль.

І сьогодні кожна вистава закінчується тим, що ми обіймаємося. За межами сценічної історії, після мого поклону люди залишаються в залі і розповідають мені свої історії. Метод арт-терапії працює. Такими виставами театр єднає українців, робить їх ближчими одне до одного, чуйними і мотивованими допомагати іншим, захищати рідну землю і свій народ, не шкодуючи сил, задля спільної мети – Перемоги над ворогом.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ "ПРИВАТБАНК" (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA263052990000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Орищенко Анатолій Михайлович — 500 грн.
2. Саковська Валентина Василівна — 1000 грн.
3. Татарин Віра Іванівна — 400 грн.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 24019